

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1941.

Första kammaren.

Nr 29.

Lördagen den 10 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 217, med förslag till prisregleringslag, m. m.;
- nr 219, angående ordnande av familjepensionsväsendet för präster m. m.;
- nr 220, med förslag om inrättande av en statlig brandskola;
- nr 221, angående anvisande å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 av medel för utrustning för central torpedverkstad m. m.;
- nr 222, angående anvisande av medel för uppvärmningsanläggning vid Karlsborgs luftvärnsregemente m. m.;
- nr 223, angående anslag till nybyggnad för gymnastiska centralinstitutet;
- nr 224, angående bemyndigande att med stiftelsen Göteborgs Welandershem träffa avtal om upplåtande av stiftelsens fastighet i Göteborg för vård av barn som lida av reumatisk sjukdom;
- nr 225, angående lönerreglering för landsfiskaler m. m.;
- nr 226, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket;
- nr 227, angående anslag för viss hjälpverksamhet till förmån för de till militärtjänst inkallades familjer;
- nr 228, angående gäldande av viss haverikostnad;
- nr 229, med förslag till lag om rätt för arrendator att bortföra stråfoder m. m.; samt
- nr 230, med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit.

Justerades protokollen för den 3 och den 6 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg och ansökning:

Att riksdagsman *M. Svensson* på grund av urinvägssjukdom är i behov av ledighet från riksdagsarbetet t. o. m. den 31 maj 1941, intygar

Stockholm den 7 maj 1941.

Rudolf Brandberg,

leg. läkare; överläkare.

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av ovanstående läkarintyg anhålles vördsamt om ledighet från riksdagsarbetet till och med den 31 maj 1941.

Stockholm, Maria sjukhus den 7 maj 1941.

M. Svensson.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av två skolhemman i Korpilombolo och Karl Gustafs socknar m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 till förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m.;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 till vissa om- och tillbyggnadsarbeten vid serafimerlasarettet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjd resekostnadsersättning i vissa fall vid färd med egen automobil m. m.;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 till bidrag till stiftelsen Råby räddningsinstitut m. m.;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Justitiekanslersämbetet: Avlöningar m. m.;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.; samt

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1941/42 m. m.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 211, till Konungen angående utredning av frågan om röst- och talvård vid våra skolor.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 214, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i 6 § 1 mom. avlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) för personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglementet) m. m., såvitt angår genom propositionen framlagt förslag till lag om ändrad lydelse av § 7 lagen den 12 juni 1925 (nr 338) om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa fastigheter, som disponeras av veterinärinrättningen i Skara;

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsbidrag för undersökning rörande reglering av vissa delar av Kalix älv i Norrbottens län;

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till svenska turistföreningen av visst område vid Västra Vålådalen i Jämtlands län;

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ändring i förordningen den 29 juni 1917 (nr 420) angående förbud i vissa fall mot användande av vilseledande varubeteckningar vid handel med födoämnen;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i grunderna för försäljning av kronoegendomar;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 3 mom. samt 12 och 30 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) m. m.;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett till förra biskopsbostället 2 mantal Sundby nr 1 i Strängnäs socken hörande område;

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstöd för anläggande av skyddsvall vid viss del av Klarälven m. m.; samt

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande till nationalpark av det s. k. Muddusområdet i Norrbottens län.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 363, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av motion angående bostadsförhållanden å svenska fartyg, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner blevo propositionerna nr 217, 219—228 och 230 bordlagda, varemot propositionen nr 229 nu hänvisades till behandling av lagutskott.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1941/42 till vissa privatläroverk m. m.;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för budgetåret 1941/42 till undervisningslokaler för folkskoleväsendet m. m.;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring av villkoren för statsbidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 111, i anledning av väckta motioner om trafikförbindelserna mellan Pajala och Kiruna;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 14, i anledning av väckt motion om införande av skatt å oförtjänt värdestegring av fast egendom;

nr 15, i anledning av väckt motion om begränsning av rätten till avdrag enligt skattelagstiftningen för avgift till viss pensionsförsäkring;

nr 16, i anledning av väckt motion om utredning angående en mera likformig beskattning av lotterivinster,

nr 17, i anledning av väckta motioner om skattefrihet för vissa gåvor till luftvärnet, luftskyddet och hemvärnet; samt

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 212 angående reglering av sockernärningen i riket, såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.; samt

nr 34, i anledning av väckt motion om införande av obligatorisk brandordning i rikets kommuner;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 17 april 1940 (nr 223) om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordningen) m. m. dels ock motioner i ämnet;

nr 17, i anledning av väckta motioner rörande utvidgad vanhävdslagstiftning m. m.; samt

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om framställning och införsel av vitaminiserade livsmedel; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i gällande grunder för utlämnande av lån från jordbrukets maskinlänefond;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för länefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse åt lappar av lägenheter å kronomark m. m.;

nr 40, i anledning av väckt motion om viss nedsättning av statens fordran av A. Elvstrand för av honom företaget virkesinköp;

nr 41, i anledning av väckta motioner om rätt för vägstyrelse att utse snöplögfogde;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 43, i anledning av väckt motion angående utsträckning av rätten till ersättning för älgskada;

nr 44, i anledning av väckt motion om avhjälpande av förefintliga olägenheter vid besiktning av älgkött;

nr 45, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande jakt å älg; samt

nr 46, i anledning av väckta motioner om åtgärder för en snabb ökning av landets fårstam.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i riksdagens första kammare och de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, den 7 maj 1941.

På därom gjord ansökning beviljade herrar deputerade förste vaktmästaren hos kammaren C. Jensen tjänstledighet för fullgörande av militärtjänstgöring från och med denna dag tills vidare samt förordnade vaktmästaren G. Tillman att, intill dess Jensen återinträdde i tjänstgöring, uppehålla förste vaktmästarbefattningen.

År och dag som ovan.

In fidem
G. H. Berggren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.15 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 13 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Herr statsrådet *Rosander* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 231, med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);
nr 233, angående anslag till lotsverkets båtlånefond; och
nr 236, angående anslag till tullverket för budgetåret 1941/42.

Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 217, med förslag till prisregleringslag, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 219, angående ordnande av familjepensionsväsendet för präster m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 220, med förslag om inrättande av en statlig brandskola;
nr 221, angående anvisande å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 av medel för utrustning för central torpedverkstad m. m.;
nr 222, angående anvisande av medel för uppvärmningsanläggning vid Karlsborgs luftvärnsregemente m. m.;
nr 223, angående anslag till nybyggnad för gymnastiska centralinstitutet;
nr 224, angående bemyndigande att med stiftelsen Göteborgs Welanderhem träffa avtal om upplåtande av stiftelsens fastighet i Göteborg för vård av barn, som lida av reumatisk sjukdom; samt
nr 225, angående lönereglering för landsfiskaler m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 226, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverknigen i riket.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 227, angående anslag för viss hjälpverksamhet till förmån för de till militärtjänst inkallades familjer; och
nr 228, angående gäldande av viss haverikostnad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 230, med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 107—111, bevillningsutskottets betänkanden nr 14—18, första lagutskottets utlåtanden nr 33 och 34, andra lagutskottets utlåtanden nr 16—18 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 37—46.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 231, 233 och 236.

Anmäldes och bordlades andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för arrendator att bortföra stråfoder m. m.

På framställning av herr talmannen beslöts att det nu bordlagda utlåtandet skulle sättas sist på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.39 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 14 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Domö* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 232, angående anslag till teckning av ytterligare aktier i Svenska skifferoljeaktiebolaget;

nr 238, med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning m. m.; samt

nr 239, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 35) om emeritlöner för präster.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 231, med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 233, angående anslag till lotsverkets båtlånefond; och

nr 236, angående anslag till tullverket för budgetåret 1941/42.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1941/42 till vissa privatläroverk m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för budgetåret 1941/42 till undervisningslokaler för folkskoleväsendet m. m.

Anslag till undervisningslokaler för folkskoleväsendet m. m.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i proposition nr 140 gjorda framställning hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte för budgetåret 1941/42 under åttonde huvudtiteln anvisa

a) till Folkskolor m. m.: Byggnadsbidrag för nya undervisningslokaler ett förslagsanslag av 1,000,000 kronor;

b) till Folkskolor m. m.: Byggnadsbidrag för vissa äldre undervisningslokaler ett förslagsanslag av 1,600,000 kronor;

c) till Folkskolor m. m.: Hyresbidrag för undervisningslokaler ett förslagsanslag av 180,000 kronor;

d) till Folkskolor m. m.: Underhålls- och materielbidrag ett förslagsanslag av 900,000 kronor;

e) till Folkskolor m. m.: Tjänstebostadsbidrag ett förslagsanslag av 3,100,000 kronor.

Herr **Brandt**: Herr talman! Det är mycket tacknämligt, att statsutskottet i fråga om skyldighet för skoldistrikt att tillhandahålla lärare tjänstebostad,

Anslag till undervisningslokaler för folkskoleväsendet m. m. (Forts.)
accepterat den inställning, som såväl skolöverstyrelsen som de särskilda sakkunniga intagit.

Det omnämnes i handlingarna ganska egendomliga exempel på att skoldistrikt försökt att utnyttja den möjlighet, som de trott sig finna, att slippa ifrån att på skoldistriktets byggnader tillämpa boställsordningen för lärare. Det omtalas fall då lärare, som i många år bott i den lägenhet, som tillhör skolan, blivit uppsagda av skoldistriktet bara därför att skoldistriktet förmenat, att man inte vore skyldig att tillhandahålla tjänstebostad; om läraren ville stanna kvar, kunde han få hyra sin gamla bostad, men då skulle bestämmelserna i boställsordningen inte gälla!

Folkskolinspektörerna, som yttrat sig i frågan, ha förklarat, att de nuvarande förhållandena beträffande tjänstebostäderna rent av kunna betraktas såsom oeffterrättliga. Till de inspektörer, som yttrat sig, hör inte jag, då jag var tjänstledig under den tiden, och jag talar därför inte i minsta mån i egen sak.

Jag upprepar, att det är mycket tacknämligt, att statsutskottet betonat, att det är självfallet, att skoldistriktet skola tillhandahålla tjänstebostad, när läraren inte på nära håll kan finna någon bostad och att i så fall bostadsordningen skall gälla. Statsutskottet har emellertid ansett sig böra tillägga följande ord: »Utskottet förutsätter emellertid, att boställsordningens krav skola anses uppfyllda, därest bostaden i väsentliga avseenden fyller nämnda krav.» Jag har inte kunnat underlåta att vid detta tillfälle erinra om att detta tillägg synes fullkomligt överflödigt. Det är väl alldeles uppenbart, att boställsordningen skall lända till effterrettelse, och det har så vitt jag vet inte heller framgått på något sätt, att man t. ex. vid de laga syner, som hållas, eller eljest skulle ha framställt några krav på skoldistriktet, som kunna anses obilliga. Det är ju tvärtom så, att inspektörerna, som förrätta synen, verkligen försöka att jämka, så att det inte skall bli något missljud alls. Under de många år, som jag varit med vid dessa syner, har det aldrig någonsin varit någon motsättning mellan synförrättaren och de män från skoldistriktet, som varit närvarande. Därför har jag frapperats av detta uttryck, att man förutsätter, att boställsordningens krav skola vara uppfyllda, om bostaden i »väsentliga» avseenden fyller dem. Om man går till folkskolestadgan och boställsordningen, skall man finna, att bestämmelserna där äro mycket måttfulla. Jag skulle vilja fråga antingen utskottets ordförande eller någon annan utskottsledamot, som kan ingå i svaromål, vad utskottet egentligen åsyftar med detta, om det ligger något bakom och om man har kännedom om fall, då vederbörande verkligen försökt att hårdraga bestämmelserna. Boställsordningens föreskrifter äro så rimliga och självfallna, att man inte bör, synes det mig, här i riksdagen genom att godkänna utskottets inställning i minsta mån ifrågasätta, att man inte bör noga iakttaga boställsordningens föreskrifter.

Jag har, herr talman, inget yrkande. Jag har endast velat påpeka, att boställsordningen bör följas och att det är alldeles överflödigt att såsom statsutskottet här gjort föreslå att man skall anse allting bra, bara det »väsentligen» överensstämmer med boställsordningens föreskrifter.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag är mycket glad över att herr Brandt inte gör mera väsen av den mening i utskottets utlåtande, som han talade om, än vad han har gjort. Det är ingen i utskottet, som tvivlar på att det i herr Brandts inspektionsområde är så goda förhållanden, som han här intygade, och att därför den sats, som han opponerar mot, för hans distrikts vidkommande lika väl kunde vara borta. Men utskottet har inte satt in denna mening för ro skull. När utskottet säger, att »utskottet förutsätter, att boställsordningens

Anslag till undervisningslokaler för folkskoleväsendet m. m. (Forts.)
krav skola anses uppfyllda, därest bostaden i väsentliga avseenden fyller nämnda krav», beror detta på att vi vid förberedandet av ärendets behandling i statsutskottet på avdelningen fingo framdragna exempel av en sådan art, att åtminstone jag fann det i hög grad befogat att sätta in denna mening. Det finns nämligen oresonliga krav på detta område också, låt vara att de kanske inte äro så ofta förekommande, att de väcka allmänt uppseende. Men bara den omständigheten att sådana krav kunna framställas — och jag tror, att det är många skolstyrelseledamöter här i kammaren, som skulle kunna vittna om den saken — motiverar, att meningen står där.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring av villkoren för statsbidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka jämte i ämnet väckta motioner.

*Anslag till
vårdhem för
lättskötta
sinnessjuka.*

Under punkten 101 av femte huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 700,000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten proposition, nr 197, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 18 april 1941, föreslagit riksdagen att godkänna de ändrade villkor för statsbidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka, som av departementschefen förordats.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två i huvudsak likalydande motioner, väckta den ena, nr 28, inom första kammaren av herr *G. W. Källman* m. fl. och den andra, nr 54, inom andra kammaren av herr *V. Hedlund* i Östersund m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av villkoren för statsbidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka, att vårdavgiften å dylikt hem skulle utgöra högst 1 krona 25 öre per dag och patient.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I:o) att riksdagen måtte

a) med av utskottet förordad jämkning godkänna de ändrade villkor för statsbidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka, som av föredragande departementschefen förordats i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 18 april 1941;

b) till Bidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 700,000 kronor;

II:o) att motionerna I: 28 och II: 54 måtte anses besvarade genom vad utskottet anförde.

Anslag till vårdhem för lättskötta sinnessjuka. (Forts.)

Herr **Källman**: Herr talman! Jag skall bara be att få uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t snart måtte utfärda den nya kungörelsen rörande statsbidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka. Jag förutsätter nämligen, att de nya bestämmelserna skola träda i kraft den 1 juli 1941. Det vore bra för vårdhemmens huvudmän att snart få officiell bekräftelse på detta, särskilt som vi just vid denna tid börja utarbeta förslag till stater för nästa år. Jag skulle således vilja hemställa till herr socialministern, som nu är närvarande i kammaren, att vi icke måtte behöva vänta alltför länge på den nya kungörelsen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Ang. trafikförbindelserna mellan Pajala och Kiruna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 111, i anledning av väckta motioner om trafikförbindelserna mellan Pajala och Kiruna.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 140, av herr *S. V. Hansson* och den andra inom andra kammaren, nr 181, av herr *E. Hage* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte, på grundvalen av riksdagens år 1936 fattade positiva beslut om en utredning i ämnet, anmoda Kungl. Maj:t att, efter ytterligare utredning, till en kommande riksdag framlägga ett utarbetat förslag till åstadkommande av en statlig — eller eventuellt en på effektivt sätt statsunderstödd — billinje från Pajala till Kiruna.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionerna I: 140 och II: 181 ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Asplund* och *Bäcklund*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 140 och II: 181 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om ytterligare utredning snarast möjligt rörande möjligheterna till en förbättring av samfärdsförbindelserna å sträckan Pajala—Kiruna samt om framläggande för en kommande riksdag av därav föranlett förslag.

Herr **Asplund**: Herr talman! Denna fråga har varit föremål för riksdagens behandling ända sedan år 1917, och de motioner, som väckts, i syfte att få till stånd bättre trafikförhållanden inom det område, som det här gäller, ha upprepade gånger vunnit statsutskottets gillande. Riksdagen har också avlåtit en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning rörande möjligheterna att anordna en statlig billinje mellan Kiruna och Pajala. Detta förslag har emellertid avvisats av Kungl. Maj:t strax innan de motioner, som ligga till grund för detta utlåtande, väcktes vid början av innevarande riksdag. Den motivering för en förbättring av samfärdsförbindelserna, som framföres i de nu föreliggande motionerna och som vunnit fullt gillande av statsutskottet i dess helhet, har inte heller kunnat förmå utskottet att framställa något annat yrkande än att »motionerna I: 140 och II: 181 ej må av riksdagen bifallas». Det kan under sådana förhållanden synas vara tröstlöst att yrka bifall till de framförda motionerna. Jag har emellertid vid behandlingen av detta ärende i statsutskottet tyckt mig finna, att motiveringen för anordnande av den statliga billinje, som i motionerna föreslås, är så kraftig som den någonsin kan vara och att denna framställning väl förtjänar det mottagande, som den tidigare fått i riksdagen ända till dess att frågan kom till Kungl. Maj:t. Jag har därför ansett mig kunna i motiveringen för min reservation ordagrant följa

Ang. trafikförbindelserna mellan Pajala och Kiruna. (Forts.)

utskottets yttrande, men jag slutar med ett yrkande om bifall till motionerna i motsats till utskottsmajoriteten, som går på avslag på det av utskottsmajoriteten i övrigt helt gillade förslaget.

Jag anhåller således, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Med detta ärende förhåller det sig på det sättet, att riksdagen redan år 1936 på framställning av statsutskottet i anledning av väckta motioner beslöt, att den utredning, som reservanterna även nu i år påyrka, måtte anordnas. Utredningen sattes också i gång och verkställdes genom remisser till järnvägsstyrelsen, länsstyrelsen och andra myndigheter. Den ledde emellertid icke till annat resultat, än att Kungl. Maj:t så sent som den 17 januari i år beslutade, att den gjorda framställningen icke skulle föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Statsutskottet har alltså den uppfattningen, att det skulle vara särdeles önskvärt, att trafikförhållandena inom det område, som det här gäller, ordnades på det sätt, som statsutskottet redan år 1936 skrev om. Men av handlingarna i ärendet, av den verkställda utredningen och de under hand lämnade upplysningarna har det framgått, att ett hinder för frågans lösande är den omständigheten, att det icke har lyckats att träffa överenskommelse med de två privata företag, som för närvarande driva omnibustrafik på ifrågakvarande linje. Det gjordes försök att få till stånd en dylik överenskommelse redan år 1936, men de anspråk, som de båda företagen framställde, ha ansetts vara för höga. Av denna anledning och för att icke dessa företag genom ett positivt beslut från riksdagens sida nu skulle bibringas den uppfattningen, att en billinje genom statens försorg ovillkorligen skall inrättas, och för den skull kanske ytterligare skärpa sina krav, har statsutskottet ansett, att den bästa och lämpligaste vägen för närvarande är att gå på avslag på motionerna.

Vi ha kunnat göra detta trots att vi äro sympatiskt inställda för själva saken, därför att vi veta, att det finns intresse i järnvägsstyrelsen för att följa detta ärende. Vare sig riksdagen nu skriver till Kungl. Maj:t eller ej torde frågan komma under behandling vid första möjliga lämpliga tillfälle. Men det skulle säkerligen icke vara så lämpligt att i anledning av motionerna göra en framställning, som kanske skulle komma de båda privata trafikföretagen att ytterligare skärpa sina krav. Vad som här bör göras — och det kanske motionärerna själva och reservanterna kunna medverka till — är att ortsintresset sätter in och att man från befolkningen på orten vänder sig till länsstyrelsen i Norrbottens län. Länsstyrelsen har nämligen vissa möjligheter att hjälpa till att reglera denna fråga. Länsstyrelserna ha med koncessionerna för omnibustrafiken och taxesättningen att göra. Genom en samverkan mellan ortsintressenterna och länsstyrelsen skulle säkerligen en uppgörelse med de nuvarande innehavarna av trafikföretagen kunna komma till stånd.

Det är, herr talman, på dessa skäl som vi inom utskottet icke ansett, att vi kunnat biträda motionärernas förslag. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Herr Bäcklund: Herr talman, mina herrar! Detta utlåtande från statsutskottet är rätt egendomligt. Riksdagen skrev år 1936 mycket positivt till Kungl. Maj:t och anhöll om en utredning i ärendet. Sedan dess ha vi nu väntat i rätt många år utan att få någon utredning, och vi ha inte fått någon i år heller. I samband med de föreliggande motionernas behandling i statsutskottet fingo vi emellertid reda på att Kungl. Maj:t den 17 januari 1941 fattat beslut i saken och funnit vad i ärendet förekommit ej föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd. Det-

Ang. trafikförbindelserna mellan Pajala och Kiruna. (Forts.)
ta beslut har Kungl. Maj:t enligt vad Kungl. Maj:t själv tycks anse ingen skyldighet att redovisa för riksdagen. Vi hade väl därför allt fortfarande varit utan besked från Kungl. Maj:t, om vi inte fått reda på beslutet i samband med behandlingen av de motioner, som i år väckts i ärendet. Jag anser verkligen, att detta är litet egendomligt, när riksdagen skrivit så positivt som den gjorde år 1936 och begärt en utredning. Vi ha ju inte sagt, att det skulle bli vare sig det ena eller andra av denna utredning, men vi ville ha reda på hur trafikförhållandena ligga till i detta område och hur man möjligen skulle kunna förbättra dem.

Många av oss här i kammaren ha kanske varit uppe i dessa trakter i egen-skap av riksdagsmän, statsrevisorer eller annat och förstått, att folket där uppe inte har det så bra i en hel del avseenden. Vi ha kanske mer eller mindre tyckt synd om dem och kanhända också givit något litet löfte att vi skulle se till deras önskemål i fortsättningen. När vi komma hit till riksdagen, ställer sig emellertid det hela litet annorlunda. Då vidhåller man, som utskottet har gjort, absolut vad som sades år 1936, men gör detta med en så bra motivering, att vi, som äro reservanter, herr Asplund och jag, helt kunna instämma med utskottet i den delen. Vi anse emellertid icke, att en motivering är tillräcklig för att föra frågan framåt. Det är ju inte säkert, att Kungl. Maj:t läser motiveringarna till utskottens utlåtanden över de motioner, som väckts, och därför är det väl inte heller säkert, att Kungl. Maj:t kommer att fästa något särskilt avseende vid vad utskottet här skrivit, då utskottet nu inte gjort något yrkande.

Jag anser för min del, att det är mycket egendomligt, att man, då man har en bestämd uppfattning och klart framlägger denna såsom utskottet här gjort, inte kan komma med ett yrkande om bifall till motionerna, så att vi finge till stånd en ytterligare utredning av frågan. Det är ju alldeles uppenbart, att det skett försummelse i fråga om den tidigare begärda utredningen. Länsstyrelsen låg, tror jag, ett par år på saken, innan den gjorde något åt den, och järnvägsstyrelsen har för sin del på sista tiden ändrat mening. Först var järnvägsstyrelsen emot detta förslag, men sedan har järnvägsstyrelsen så sent som den 10 december 1940 avgivit förnyat yttrande. »Det förtjänar uppmärksammas», säger utskottet, »att styrelsen numera ej vill motsätta sig en statlig trafik på vanligt sätt och med normala taxor genom styrelsens försorg.» Det har således skett en viss förbättring i fråga om järnvägsstyrelsens inställning, men det förvånar mig verkligen, om man av detta tror sig kunna utläsa, att det skall bli något resultat, när utskottet nu inte har kommit med någon positiv ståndpunkt. Jag kan inte förstå, hur utskottet kan skriva allt detta, som utskottet gjort, och ändå inte göra något annat yrkande än att motionerna ej må av riksdagen bifallas. Det är för all del ett enkelt sätt att komma ifrån det hela, men om detta leder till något resultat är ju en annan sak. För egen del tvivlar jag på att det kommer att bli något resultat, och därför har jag, herr talman, inte kunnat vara med om den enkla kläm, som utskottet har kommit med, utan ansett mig vara nödsakad att ansluta mig till en begäran om ytterligare utredning av frågan.

Jag tycker verkligen, att det vore både rätt och riktigt, att vi nu finge den utredning, som vi inte ha fått under alla de år, som gått sedan 1936. Även de människor, som bo uppe i de norra delarna av Sverige, borde ha rätt att få veta något om sådana här saker. Vi reservanter ha inte sagt, att det skall bli ett statligt trafikföretag, utan vi ha nöjt oss med att anhålla om att få frågan utredd för att sedan på grundval av denna utredning taga ställning till saken och avgöra, huruvida det är bäst att få ett statligt företag eller att ordna trafiken på samma sätt som hittills. De två privata företag som ha hand om trafiken på denna linje, begärde år 1936 av generalpoststyrelsen 80,000 respektive

Ang. trafikförbindelserna mellan Pajala och Kiruna. (Forts.)

60,000 kronor för att de skulle överlåta sina trafikrättigheter på postverket. Detta var som sagt 1936. Vi veta emellertid inte, hur det ligger till i dag och om företagen nu begära ett högre eller lägre pris. Men något borde vi väl i alla fall få veta, när riksdagen begärt en utredning.

Jag kan, herr talman, inte hjälpa, att jag inte kunnat vara med om den kläm, som utskottet kommit till. Herr Asplund och jag ha ansett, att vi kunna ansluta oss till utskottets yttrande i motiveringen, men vi vilja ha en kläm, som går ut på en begäran om en förnyad utredning. Det är enligt min mening det enda riktiga, och en sådan utredning har riksdagen också rätt att få. Jag vet inte, om frågan nu ligger så till att vi våga driva den till votering i dag, men jag vill i alla fall betona, att vi ha den uppfattningen, att Kungl. Maj:t icke skall komma ifrån denna sak utan att man skall hjälpa de människor, som bo mellan Pajala och Kiruna att få en utredning om trafikförhållandena i dessa trakter.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till den reservation, som herr Asplund och jag fogat vid det föreliggande utlåtandet.

Häri instämde herrar *Bäckström, Sven Hansson och Carlström.*

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Herr Bäcklund yttrade, att riksdagen inte har fått den utredning i ärendet, som riksdagen tidigare begärt. Det ha vi emellertid fått. Den utredning, som verkstälts av generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen och länsstyrelsen i Norrbottens län, har tillhandahållits statsutskottet, som alltså tagit del av den utredning, som verkställdes med anledning av riksdagens tidigare beslutade skrivelse. Och utskottet har funnit, att något nytt i ärendet inte har tillkommit annat än — och det är inte så betydelselöst — att Kungl. Maj:t efter prövning av den verkställda utredningen så sent som den 17 januari i år, således under innevarande riksdag, funnit vad i ärendet förekommit ej föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Det är klart, att utskottet varit intresserat av att litet närmare undersöka, varför ett sådant beslut har fattats. Utskottet har därvid kommit till den uppfattningen, att man, såsom saken nu ligger till, inte kan gå lägnre än utskottet föreslagit. Men vi ha, såsom jag alldeles nyss förklarade, fått bekräftelse från järnvägsstyrelsen på att den följer frågan. Och eftersom järnvägsstyrelsen på andra håll i landet träder i förbindelse med enskilda företagare för att övertaga billinjer, varför järnvägsstyrelsen ju redan har ett anslag tillgängligt, är det vår förhoppning, att det skall bli möjligt för styrelsen att träffa ett avtal även beträffande ifrågavarande billinjer, så att de, om det befinnes lämpligt, kunna överföras i statens järnvägars hand.

Jag vill också framhålla, att det inte är på det sättet, att befolkningen där uppe alldeles saknar trafikmöjligheter, ty där finnas två billinjer, som drivas av enskilda företag, och det är dessa tvisten här gäller. Såsom jag tidigare sagt, tror jag, att det riktiga är, att länsstyrelsen i Norrbottens län tar ett initiativ i frågan och tillsammans med järnvägsstyrelsen försöker nå en lösning av frågan. När Kungl. Maj:t så sent som den 17 januari i år har fattat beslut i ärendet, tror jag inte, att en ny riksdagsskrivelse skulle föranleda en ändring i Kungl. Maj:ts beslut. En skrivelse skulle kanske däremot, såsom jag nyss sade, kunna minska möjligheterna till att vidare förhandlingar skola leda till en uppgörelse.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Efter den siste ärade talarrens yttrande har jag egentligen inte något vidare att tillägga i debatten.

Ang. trafikförbindelserna mellan Pajala och Kiruna. (Forts.)

Men jag skulle vilja konstatera, att reservanterna äro fullt tillfredsställda med den motivering, som utskottet presterat. Om reservanterna hade studerat handlingarna på samma sätt som statsutskottets ordförande och jag tillåtit oss göra, skulle de ha kunnat vara tillfredsställda även med utredningarna. Det föreligger sådana utredningar. Men det finns någonting, som är viktigare än alla utredningar och alla motiveringar, och det är frågan om vad de billinjer kosta, som det gäller för staten att komma över. Man skriver inte över en billinje på staten med motiveringar. Man utreder inte heller frågan så, att en billinje utan vidare övergår till staten. Här föreliggga priser som äro för höga, i det ena fallet 80,000 kronor och i det andra fallet 60,000 kronor. I köpet skulle ingå en respektive två bussar. Detta har generalpoststyrelsen ansett vara så dyrt, att man inte kunde reflektera på saken. Det förhållandet förändras inte genom att vi här i dag skriva till regeringen och begära en utredning. Det förändras endast, om de privata företagarna vilja taga emot en skäligen ersättning vid en dylik affär. När de bli hågade till det, är saken klar. Och under sådana omständigheter mena vi, att ortsbefolkningen där uppe får hjälpa till ett tag. Och varför inte också länsstyrelsen? Det har utskottet pekat på i sin motivering, där det heter: »Dessa anbud fann generalpoststyrelsen höga. Det synes befogat förutsätta att genom vederbörande ortsintressenter — men också på länsstyrelsens initiativ — större klarhet på denna viktiga punkt skall kunna åstadkommas än den som vunnits under frågans tidigare utredningsstadier.»

Man behöver inga utredningar för att kunna konstatera, att priset är oskäligt högt, och det är det utskottet pekat på. Utskottet har däremot inte velat skriva på sådant sätt, att man kunde få den föreställningen, att staten är angelägen att till varje pris komma i besittning av dessa billinjer. Utskottsmajoriteten önskar, att moderation skall iakttagas på den punkten, och jag är säker på att en uppgörelse också skall kunna uppnås. Om reservanterna bara lugna sig en liten smula, kommer saken säkerligen att ordna sig. Länsstyrelsen där uppe har väl inte beviljat koncession åt dessa två bussägare för livstid. Man kan kanske tumma på den saken, och det böra bussägarna förstå. Dessutom bör ju järnvägsstyrelsen få tillfälle att framhålla för dem, att om de sälja sina linjer till staten, kunna de få köra de bussar, som staten skulle sätta in och som i kvalitet förmodligen äro överlägsna deras egna.

Jag tror således, herr talman, att det är klokt att i detta fall iaktta en viss försiktighet och inte rusa i väg och ge ett anbud, som är otillfredsställande ur statens synpunkt. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag har inte förordat vare sig den ena eller andra lösningen av den föreliggande frågan. Jag är inte alldeles säker på att en utredning, som klarlade trafikförhållandena — kostnaderna för personbefordran, inventariernas värde o. s. v. — skulle ge vid handen, att trafiken borde övertagas av ett statligt företag. Tänkbart är det naturligtvis. Men vi måste först ha en utredning för att kunna bedöma den saken.

Vad herr Nilsson i Malmö här talade om, skedde för många herrans år sedan. Det var knappast med anledning av den skrivelse, som riksdagen avlät, som generalpoststyrelsen inhämtade, att de båda dåvarande privata trafikföretagen på sträckan Pajala—Kiruna vore villiga att överlåta sina trafikrättigheter på postverket mot en köpeskilling av 80,000 respektive 60,000 kronor, varvid i köpet skulle ingå en respektive två omnibusar. Detta pris fann generalpoststyrelsen år 1936 vara för högt, men huru förhållandena sedan utvecklat sig, finns det ju inga uppgifter om.

Ang. trafikförbindelserna mellan Pajala och Kiruna. (Forts.)

Varför har riksdagen nu fått den lilla utredning, som här åberopas? Det är inte med anledning av 1936 års riksdags skrivelse, utan det är på grund av de motioner i frågan, som hänvisats till statsutskottet i år. Utskottet har velat få någon klarhet i frågan, och då måste statsutskottet taga reda på vad som har ägt rum sedan år 1936, varvid utskottet fått veta några små saker, som inte äro av större betydelse — utom det, att Kungl. Maj:t på ett rätt vanligt sätt avfärdat frågan den 17 januari i år genom att förklara, att vad i ärendet förekommit ej föranleder någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd. Man kan ju tycka en hel del om Kungl. Maj:t ibland, och jag anser inte, att Kungl. Maj:t har varit riktigt just mot riksdagen, när Kungl. Maj:t på detta sätt behandlat ett ärende, som riksdagen begärt utredning om. Riksdagen hade inte fått någon redovisning i ärendet nu heller, om inte statsutskottet begärt att få reda på det lilla, som gjorts och som i vissa fall dragit mycket långt ut på tiden.

När emellertid statsutskottet varit så välvilligt i sin motivering, tycker jag inte det är riktigt rätt av utskottet att helt enkelt hemställa, att motionerna ej må av riksdagen bifallas. Utskottet borde i stället ha gjort ett positivt yrkande, eftersom det har den inställningen, att frågan bör utredas. Därför har jag, herr talman, alltjämt den uppfattningen, att riksdagen bör antaga den kläm, som reservanterna föreslagit.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herrar Asplund och Bäcklund vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Asplund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 111, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Asplund och Bäcklund vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hansson, Sven*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 40.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr statsrådet *Rosander* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 234, med förslag till lag om upphörande av landsfiskals rätt till andel i böter m. m.; och
nr 235, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

*Om skatt å
oförtjänt
värdestegring
av fast
egendom.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 14, i anledning av väckt motion om införande av skatt å oförtjänt värdestegring av fast egendom.

I en inom första kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 152, hade herr *Björnsson* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande frågan om införande av skatt å oförtjänt värdestegring av fast egendom samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att motionen I: 152 av herr *Björnsson* m. fl., om införande av skatt å oförtjänt värdestegring av fast egendom, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **Ström, Fredrik**: Herr talman! Det är med stor glädje man finner, att Kungl. Maj:t har beslutat att företa en utredning rörande denna gamla och mycket viktiga fråga. Den har varit före vid många tillfällen. Jag vill minnas, att den var på tal redan under statsrådet Thorssons tid. Vi äro många, som ha motionerat i frågan under tidernas lopp, och många städer ha petitionerat om att få till stånd en beskattning på oförtjänt värdestegring av fastighet.

När nu en utredning kommer till stånd, kan man inte göra någon invändning emot att skatten formellt skall anordnas såsom en statsskatt, eftersom det sannolikt skulle bli alltför svåra praktiska uppgifter, som förelades kommunerna, om skatten skulle utgå såsom en kommunal skatt. Emellertid bör man ju komma ihåg, att det är kommunerna, som genom utvidgningen av sin verksamhet, sina kommunikationer o. s. v. bidraga i allra högsta grad till den oförtjänta värdestegringen. Det är ju också uttalat i direktiven till de av Kungl. Maj:t tillsatta utredningsmännen, att skatten formellt skall anordnas som en statsskatt, ehuru någon del av skatten bör tillfalla de kommuner, inom vilka fastigheterna äro belägna.

Jag vill uttala den förhoppningen, herr talman, att detta icke är allenast ett vänligt ord till kommunerna, utan att kommunerna verkligen få en avsevärd del av denna skatt, som egentligen borde helt tillfalla dem, men som givetvis bör ordnas formellt såsom en statsskatt. Det är ju stora kostnader, som genom statsmakternas beslut oavslåtligen vältras över på kommunerna. Statens åtgärder medföra administrativa kostnader, sociala kostnader och kostnader av andra slag, och kommunerna böra ju i någon mån få kompensation för dessa betydande utgiftsstegringar. En sådan kompensation skulle kunna ges, om denna skatt, sedan den kommit till, till väsentlig del återbördades till de kommuner, inom vilka fastigheterna äro belägna.

Med dessa ord har jag, herr talman, velat understryka vikten för kommunerna av denna fråga och betydelsen av att man icke förbiser det utomordentligt stora kommunala intresse, som ligger förborgat i denna utredning.

I detta anförande instämde herr *Branting*.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 15, i anledning av väckt motion om begränsning av rätten till avdrag enligt skattelagstiftningen för avgift till viss pensionsförsäkring, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 16, i anledning av väckt motion om utredning angående en mera likformig beskattning av lotterivinster. *Ang. beskattningen av lotterivinster.*

I en inom första kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 40, av herr *Velander*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, efter utredning av i motionen antydda spörsmål (angående beskattningen av lotterivinster), förelägga riksdagen det eller de förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen måtte, i anledning av motionen nr 40 i första kammaren, i vad den avsåge förslag till ändrade bestämmelser i fråga om beskattningen av sådana vinster i varulotterier, som utgjordes av premieobligationer eller därmed jämförda värdehandlingar, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning angående beskattningen av nämnda vinster samt för riksdagen snarast möjligt framlägga de förslag, som kunde av utredningen föranledas; samt

2) att motionen nr 40 i första kammaren, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet under 1) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Bengtsson*, *Velander* och *Lundell*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr *Velander*: Herr talman! Utskottet har i föreliggande betänkande i väsentlig mån tillmötesgått den av mig väckta motionen. Det oaktat har jag jämte två andra av utskottets ledamöter inte funnit oss helt kunna biträda den tankegång, som kommit till uttryck i betänkandet.

Enligt 1928 års förordning om särskild skatt å vissa lotterivinster gäller ju, att för rena penningvinster, varmed likställes utfallande vinst vid vinstdragning på här i landet utfärdade premieobligationer, skall erläggas skatt med 10 procent av vinstsumman. Alla andra vinster, de må bestå av premieobligationer, andra värdepapper, automobiler, sommarvillor eller andra ting, inkomstbeskattas i vanlig ordning efter sitt värde såväl statligt som kommunalt. Detta betyder, att skatten i senare fallet kan komma att bli flera gånger så hög som i förra fallet. Detta är anledningen till att jag motionsvis påkallat en ordning, som skulle medföra en mera likformig beskattning av rena penningvinster och av andra lotterivinster.

Utskottet delar nu, så att säga, upp spörsmålet och förordar en utredning angående beskattningen av lotterivinster bestående av premieobligationer och därmed jämförda värdepapper, vilka utskottet anser böra beskattas på samma sätt som rena penningvinster. Spörsmålet, hur beskattningen av alla andra lotterivinster bör anordnas, tar utskottet inte ställning till. Utskottet ställer detta på framtiden under hänvisning till den av underståthållaren Sandström verkställda utredningen rörande bland annat en omläggning av uppördsväsendet. Reservanterna ha icke kunna ansluta sig till denna ståndpunkt. För dem har det framstått såsom uppenbart, att, om en särskild utredning nu skall

Ang. beskattningen av lotterivinster. (Forts.)

sättas i gång angående lotterivinstbeskattningen, denna utredning bör omfatta spörsmålet i dess helhet, och att detta alltså icke får sönderdelas på det sätt, utskottet föreslagit. Därtill kommer, att, om utskottet är av den meningen, att det är en trängande angelägenhet att beskattningen av lotterivinster bestående av premieobligationer och andra värdepapper likställes med beskattningen av rena penningvinster, det icke förefunnits något hinder för utskottet att omedelbart gå in för en sådan ordning. Det hade icke krävts någonting annat än ett infogande av fyra å fem ord i 1928 års förordning om särskild skatt å vissa lotterivinster. Det förhåller sig nämligen så, att någon ändring i kommunal-skattelagen eller motsvarande bestämmelser rörande den statliga beskattningen på grund av dessas nuvarande utformning icke hade behövts.

Det är emellertid icke min avsikt att här upprulla någon vidlyftigare diskussion om detta spörsmål. Jag utgår nämligen ifrån att Kungl. Maj:t, även vid bifall nu till utskottets förslag, har fria händer att ge den blivande utredningen den räckvidd, som av reservanterna eftersträvas.

I förhoppning att detta också kommer att ske skall jag, herr talman, icke ställa något yrkande mot utskottets förslag.

Herr **Bärg, Johan:** Herr talman! Då reservanten inte gjorde något yrkande, är det kanske inte påkallat att säga någonting med anledning av hans anförande. Jag nödgas dock opponera mot hans påstående, att det skulle ha varit en så lätt sak för utskottet att göra en sådan förändring i gällande bestämmelser för beskattning av lotterivinster, att man icke hade behövt besvara Kungl. Maj:t med en utredning om den saken. Jag förmodar, att herr Velander därvidlag förbiser, att dessa varuvinster, dit premieobligationer och dylikt hänföras, förekomma i varulotterier och icke i de reguljära penninglotterierna, varför en sådan enkel förändring av bestämmelserna i författningen om lotterivinster, som herr Velander ifrågasätter, näppeligen kan utan vidare komma till stånd. Förmodligen tänkte herr Velander, då han yttrade sig, närmast på att man skulle, när det gäller varulotterier, där obligationsvinster förekomma, utan vidare kunna tillämpa en annan beskattning på vinster sådana som obligationer och likartade värdepapper. Det skulle gå för sig, om det vore så, att man a priori kunde betrakta en obligation såsom fullständigt jämvärdig med reda penningar. Så kan man dock icke göra. Dessa omständigheter ha gjort, att utskottet icke har vågat sig på att föreslå åtgärder utan någon föregående utredning.

Jag vill utöver detta säga, att det är en annan sak, som utskottet också pålyser och som synes utskottet vara en angelägenhet, nämligen att snarast få en omprövning till stånd av frågan, huruvida de nu gällande skattesatserna äro väl avpassade. Alla andra statsskatter ha ju höjts, och ytterligare höjningar torde väl dess värre förestå. Då kan det vara skäl att taga under övervägande, huruvida icke en jämkning uppåt även av skatten på lotterivinster bör ske. Det är väl också en fråga, som lämpligen bör först undersökas och handläggas av Kungl. Maj:t. För övrigt vill jag säga, att det under arbetet inom utskottet har påvisats vissa fall — jag skall inte här ge mig in på att relatera dem — som ge belägg för att det också kan vara angeläget att snarast möjligt få till stånd en ändring ifråga om beskattning av lotterivinster som utgöras av obligationer. Om man hade dragit in spörsmålet om en omläggning av vinstbeskattningen jämväl av *allt* det, som befinnes böra beskattas i varulotterier, föreställer jag mig, att en utredning ingalunda kunde företas med den snabbhet, som är önskvärd, när det gäller att klara ut den jämförelsevis enkla frågan att få en annan beskattning till stånd för sådana de rena penningvinsterna så nära besläktade vinster som obligationer. Alla känna till, att varulotterierna i

Ang. beskattningen av lotterivinster. (Forts.)

sina vinstplaner tillkännage vinster av de mest skiftande slag. Om man skulle sätta sig till att få någon verklig form för hela detta komplex, skulle det ta längre tid än som bör krävas för att få den enklare ändring till stånd, som utskottet förordar.

Dessa äro skälen till utskottets ställningstagande, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 17, i anledning av väckta motioner om skattefrihet för vissa gåvor till luftvärnet, luftskyddet och hemvärnet; samt

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 212 angående reglering av sockernäringsen i riket, såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.; och

nr 34, i anledning av väckt motion om införande av obligatorisk brandordning i rikets kommuner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 17 april 1940 (nr 223) om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordningen) m. m. dels ock motioner i ämnet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner rörande utvidgad vanhävdslagstiftning m. m.

*Ang. utvidgad
vanhävds-
lagstiftning.*

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft sju inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 109 av herr *Nisser* och nr 164 av herr *Holsten-son* m. fl. samt motionerna i andra kammaren nr 10 av herr *Aqvist*, nr 11 av herr *Pettersson* i Hällbacken m. fl., nr 146 av herr *Janson* i Frändesta m. fl., nr 148 av herr *Andersson* i Södergård m. fl. och nr 215 av herrar *Hedlund* i Häste och *Larsson* i Karlstad.

I motionerna I: 109 och II: 215, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning i syfte att ernå en sådan ändring i gällande lagstiftning om vanhävd, att ekonomiskt motiverad rationalisering eller omläggning av driften på de av lagstiftningen omfattade jordbruksfastigheterna icke hindrades.

I motionerna I: 164 och II: 148, vilka voro likalydande, hade föreslagits dels

Ang. utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)
 upphävande av vissa i motionerna berörda arealbestämmelser, varigenom lagen angående uppsikt å vissa jordbruk begränsades, dels skyndsamma åtgärder avseende provisorisk utvidgning av den statliga uppsikten å vissa jordbruk till att i anslutning till de i motionerna anförda synpunkterna gälla även annan uppenbarligen vanhävdad jordbruksjord.

I motionen II: 10 hade yrkats, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om vidtagande av lämpliga åtgärder för en effektivare uppsikt över vanhävd eller vanvård inom jordbruket och att Kungl. Maj:t ville om möjligt till innevarande lagtima riksdag framlägga förslag härom.

Motionen II: 11 utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte besluta, att lagen angående uppsikt å vissa jordbruk skulle utsträckas att omfatta all för brukande tjänlig odlad jord.

Slutligen hade i motionen II: 146 föreslagits, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning i syfte att få förslag till lagstiftning mot vanhävd av i motionen antytt innehåll, att tillämpas, där ägare av jordbruksfastighet grovt vanvårdade densamma.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återropade grunder hemställt,

A. att riksdagen, i anledning av motionerna I: 164, II: 10, II: 11, II: 146 och II: 148, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa skyndsamt utredning angående en provisorisk lagstiftning mot vanhävd med giltighet tillsvidare under nu rådande krisförhållanden, därvid vissa i utskottets motivering angivna synpunkter borde beaktas, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

B. att motionerna I: 164, II: 10, II: 11, II: 146 och II: 148, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

C. att motionerna I: 109 och II: 215 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr Sundberg: Herr talman! Frågan om utvidgad vanhävdslagstiftning och de spörsmål, som direkt eller indirekt därmed sammanhånga, är socialt och ekonomiskt av den allra största betydelse. Den är ej enbart av kristidsnatur; den tillhör i hög grad den normala tidens program, om och när en sådan tid en gång kommer. Helt naturligt accentueras den emellertid just under rådande krisläge. — Det är därför inget anmärkningsvärt, att utskottet begränsat sig till att föreslå en provisorisk lagstiftning mot vanhävd med giltighet tills vidare under nu rådande krisförhållanden, när utskottet i sin motivering samtidigt framhåller, att frågan om en utvidgad vanhävdslagstiftning med bestående giltighet vid lämpligt tillfälle bör upptagas till omprövning med hänsyn till då rådande förhållanden. För min del är jag därför beredd att utan vidare acceptera utskottets förslag.

När jag emellertid begärt ordet, har det skett för att som skogsman framhålla några omständigheter, som nu lika litet som vid tidigare tillfällen, då denna fråga varit under behandling, beaktats i tillbörlig grad. Vad jag vill framhålla och särskilt betona som anmärkningsvärt, är att man — när det gäller lagstiftning — vid bedömande av jordbruk på skogsområdena anlägger ungefär samma måttstock som vid bedömande av jordbruk inom den egentliga jordbruksbygden. Man måste emellertid göra klart för sig, att dessa jordbruk, som jag nu talar om — jag skulle vilja kalla dem skogsjordbruk — aldrig skulle ha kommit till, om de avsett att tjäna ett rent jordbruksändamål. Man

Ang. utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

får inte ha så låg uppfattning om dem som en gång med stora kostnader verkställt dessa omfattande odlingar, som exempelvis förekomma på de svenska brukens skogar, att de skulle ha ansett, att man ur dessa jordbruk skulle kunna få fram samma avkastning som från jordbruk nere i bygden. Den saken hade man lika klart för sig då, som vi nu ha efter decenniernas och seklers erfarenheter. Det var alltså inte för jordbrukets skull, inte för att bidraga till den allmänna folkförsörjningen, som dessa skogsjordbruk kommo till, utan det skedde för att med stöd av dem ur skogarna utvinna nyttigheter och värden i form av träkol, timmer, ved och andra produkter. Men detta har man under tidernas lopp glömt, så att i de lagar och författningar, varmed vi på detta område så rikligt begåvats, särskilt under det här seklet, finnes föga spår av vad man en gång avsett med dessa skogsjordbruk. I stället har man generaliserat. Man har jämfört jordbruk med jordbruk; ett jordbruk som med svett och möda anlagts bland stubbar och stenar uppe i den svaga moränjorden i obygdan har utan vidare jämställts med jordbruken nere på den feta lerjordsmarken, för vars uppodling mången gång knappast behövts mera än att sätta plogen i jorden. Och inte blott det, utan när det gäller speciellt vanhävd frågan, har man gått ett steg längre: då har man helt enkelt undantagit dessa stora jordbruk nere i bygden, som tjäna den allmänna folkförsörjningen och i stället koncentrerat sig på jordbruken uppe i skogen, som ägas av bolagen, vilka jordbruk som sagt icke direkt ha denna uppgift. Det är i sanning en egendomlig, man skulle vara frestad säga skumögd politik, som inte blir bättre därför att den otvivelaktigt har en stämpel av klasslagstiftning över sig.

Om det nu vore så att dessa skogsjordbruk vore behöfliga för fyllandet av vissa specifika behov inom det allmänna folkhushållet vore inget att säga om saken, men det är ju faktiskt så, att under normala tider en svensk jordbruksministers kanske största bekymmer är att finna avsättning för smör, ost och andra animaliska produkter, och det är just dessa produkter och praktiskt taget endast dessa, man får fram på skogsjordbruken.

Om utskottets förslag nu går igenom och en utredning alltså kommer till stånd, vill jag uttala förhoppningen om att det recept ej kommer att rekommenderas beträffande skogsjordbruken, som så ofta framförts i dessa dagar, när det gäller att hjälpa upp de svagare jordbruken, nämligen att överföra s. k. ofullständiga jordbruk till »fullständiga». Denna lösning kan vara riktig, när det gäller den rena jordbruksbygden, där jordbrukaren skall leva på sin näring, men den passar inte i fråga om skogsjordbruk. Där är och bör pappen vara: *ofullständiga jordbruk!* Ty vid fullständiga jordbruk äro bonden och hans folk knutna vid sina arbetsuppgifter vid gården. Men för att kunna idka skogsbruk i stort i detta land och få fram råvaror till de skogsindustriella näringar, som tillsammans representera ungefär halva värdet av vår export och därför äro oundgängligen nödvändiga, när det gäller upprätthållandet av vår levnadsstandard, fordras dragare, körare och huggare. Dem kan man få från de ofullständiga jordbruken men inte från de fullständiga.

Låt oss göra det tankeexperimentet, att man i dessa dagar hunnit att fullständiga jordbruken även inom skogsområdena. Det skulle då säkerligen hava varit förenat med stora, sannolikt oöverbärliga svårigheter att ur skogarna kunna få fram de vedkvantiteter, varav vi nu så oundgängligen äro i behov för vår bränsleförsörjning.

Med detta vill jag emellertid inte ha sagt, att det är väl beställt med jordbruken inom våra skogsområden. Tvärtom torde man där i många fall böra gå in för en »nyordning». Troligen måste man överge de ensamt liggande torpen närmast av det skälet, att det helt enkelt i längden inte går att få folk till dessa ensliga torpställen. Det har talats om jordbrukarhustrurnas och statarhustrur-

Ang. utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

nas tunga lott, men det har inte talats om skogstorparhustrurnas. En sådan hustru har emellertid precis lika tungt arbete med skötseln av sitt hem, sin ladugård etc., men därtill kommer för henne alla isoleringens besvärligheter i form av långa vägar, tvånget att följa och hämta skolbarnen till allmän väg särskilt under snöiga vintrar, svårigheten att få hjälp vid sjukdom etc. Lösningen ligger som sagt sannolikt däri, att de isolerade torpen böra överges och bebyggelsen förläggas till mera centrala delar av skogen vid allmänna landsvägar, i närheten av skolor eller dylikt. Därvid bör man dock akta sig för att — i varje fall annat än i undantagsfall — anlägga fullständiga jordbruk, detta med hänsyn till nödvändigheten att få en bofast med förhållandena van skogsarbetarestam tillgänglig för arbetet ute på de stora skogsvidderna.

Det är dessa förhållanden, som jag i detta sammanhang velat framhålla. Jag vill alltså uttala den förhoppningen, att vid den blivande utredningen om ny vanhävdslag dennas bestämmelser må komma att utformas så, att den rationalisering av skogstorpen, som utvecklingen själv kräver, ej må äventyras, utan att denna fråga må komma att ses ur en större synvinkel än tidigare, på det även skogsbrukets intressen må komma att tillgodoses och de krav beaktas som framställas från skogsmännens sida för att göra det möjligt att driva ett rationellt och lönande skogsbruk.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Heland: Herr talman! Jag har ingenting emot utskottets utredningsförslag, men med anledning av skrivsättet i utskottsutlåtandet och framför allt den ärade föregående talarens anförande skulle jag vilja framhålla ett par synpunkter.

Jag skulle först och främst vilja hemställa, att man, när man utför den begärda utredningen, går fram med stor försiktighet och verkligen sätter sig in i vad en vanhävdslag kan föra med sig. Det är väl dock så, att de områden, som eventuellt kunna tänkas komma under vanhävd eller där man kan påstå att någon vanhävd föreligger, ofta äro sådana jordområden, som tillhöra de sämsta markerna, vilka icke äro lönande att odla effektivt. Bästa sättet att lösa denna fråga i en så bekymmersam tid som den nuvarande är alltså att se till, att det är lönande att odla all den jord, som man vill ha odlad. Utskottet har ju till skillnad från den föregående ärade talaren ansett, att denna fråga är av särskilt stor betydelse just nu med hänsyn till folkförsörjningssvårigheterna, och att detta är den viktigaste synpunkten. Utskottet framhåller också, att det på den grunden är brådskande med denna utredning. Om man emellertid här i riksdagen anser, att det är mycket brådskande att få all jord odlad på bästa möjliga sätt, kan jag inte se annat än att det är betydligt bättre att se till att odlingen blir lönande än att hålla på med utredningar och så småningom komma fram med lagar.

Nu har man i dessa dagar även på det mest oväntade håll blivit mycket intresserad av att all jord i Sverige skall odlas så effektivt som möjligt. Man fick härom dagen på Härnösandsmässan höra det häpnadsväckande meddelandet, att chefen för kooperativa förbundet ville odla upp Norrlands myrmarker, utan att man på något sätt fick reda på hur denna odling skulle kunna få avsättning i landet i framtiden. Och det är med stort intresse, som man läser den punkt i utskottets utlåtande, där utskottet säger: »Uppsiktslagen tillgodoser följaktligen icke det önskemål, som i och för sig ur nationalekonomisk synpunkt måste anses föreligga, att vanhävd förhindras å jordbruksjord i allmänhet.» Man har varit så angelägen om ökad produktion, att man till och med kopplat in nationalekonomiska synpunkter på denna fråga. Detta är ju mycket intres-

Ang. utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

sant, men det vore för oss jordbrukare mycket välgörande, om riksdagen äntligen redogjorde för vad den vill och vi finge veta vad det är regeringen vill med landets jordbruk även ur nationalekonomisk synpunkt. Det var ju inte lång tid sedan man just ur nationalekonomisk synpunkt ansåg att jordbruket helt eller delvis skulle läggas ned. Nu har man i utskottet sagt — det är ju inte säkert, att det är riksdagens mening — att man ur nationalekonomisk synpunkt måste ha en vanhävdslag för att se till, att man inte lägger ned jordbruket på vissa marker, även om ägaren anser, att de inte äro lönande att odla.

Herr talman! Jag hoppas att man vid denna utredning skall taga hänsyn till alla olika faktorer, och dessutom kanske man också kan fundera litet över huruvida man inte skulle kunna tänka sig en vanhävdslag rörande även andra områden i vårt land, så att vi inte återigen få en särslagstiftning för en viss grupp inom landet. Jag har aldrig hört talas om någon vanhävdslag, när det gäller industrien. Det finns väl många industrifastigheter, som helt plötsligt blivit stillastående med full utrustning och där man har sagt adjö till hela arbetarekåren, men det kallas inte för vanhävd. Jag kanske kan få uppgift av någon här i kammaren, vad det kallas, när man lägger ned en sådan näring; och om ej samma benämning kan användas vid jordbruket. Dessutom kan det ju finnas vanhävd av arbetskraft. Den svenska arbetskraften är väl för närvarande den dyrbaraste tillgång, landet besitter, men jag skulle vilja ifrågasätta: är det inte en viss vanhävd av vårt lands arbetskraft för närvarande, och har det inte varit det under många årtionden? Borde man inte taga upp även den frågan, om man inte borde ur folkförsörjningssynpunkt vårda landets arbetskraft på ett mera effektivt sätt?

Herr talman! Det är alltså med anledning av utskottets skrivsätt och med anledning av den föregående ärade talarens anförande, som jag velat framhålla dessa synpunkter. Jag kan instämma i att det är önskvärt att få denna föreslagna utredning, så att man får se resultatet av olika bedömanden. Jag bara hoppas, att man tar hänsyn till alla de faktorer, som inte bara nu utan även i framtiden kunna inverka på denna fråga.

Herr Nilsson, Bror: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Sundberg var uppe och talade så mycket om de ofullständiga jordbruken. Jag önskar säga några ord om själva detta begrepp, ofullständiga jordbruk, som det föreföll mig att herr Sundberg missuppfattade. Åtminstone inom egnahemskretsar mena vi nämligen inte, att man skall fullständiga jordbruken i våra skogsdistrikt på så sätt, att de skola få tillräckligt med odlad jord för att kunna ge ägaren och hans familj utkomst. Det föreföll som om herr Sundberg ansåge, att våra strävanden och egnahemslagstiftningens strävanden ginge ut på något sådant. Det ha vi aldrig menat, utan med ett fullständigt jordbruk i en skogs-trakt mena vi ett jordbruk, som har åker, så att ägaren kan använda dragare även på sommaren, men som också har skog, och skogen skall helt naturligt bidraga till att lämna försörjning till familjen. Ett jordbruk i en skogs-trakt kan sålunda betraktas som ett fullständigt jordbruk även om det har låt oss säga fem hektar åker men kanske 60, 70 hektar skog. Till ett självägande jordbruk, på vilket en familj skall kunna reda sig och livnära sig i en skogs-trakt, hör naturligtvis skogen, och vi betrakta det inte som något ideal, vilket man kanske gör på vissa håll, att brukaren skall livnära sig på den odlade jorden, under det att bolag och andra skola ha hand om skogen. Detta kan icke anses vara ett idealtillstånd för jordtilldelningen i vårt gamla bonderike, utan idealet är att till bondgården höra de ägoslag, som finnas i trakten och som uppräknas i de gamla köpekontrakten från forna tider: åker, äng, skog, fiskevatten och ställen där pors växer.

'Ang. utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

Sedan skulle jag också, utan att i övrigt ingå på denna frågas principer, vilja säga, att jag anser det omöjligt att skilja på skogsjordbruk och slåttmlandsjordbruk, när det gäller att tillämpa en sådan lag, som det här är fråga om, vilket herr Sundberg syntes vilja ifrågasätta. Vi få inte förglömma, att huvuddelen av Sveriges land, den avgörande huvuddelen, utgöres av skogstrakter. Slättbygderna äro ju förhållandevis små, jämförda med skogsbygderna. Om man inte räknar med Norrland utan tänker på landet söder om Dalälven, är väl större delen upptagen av blandat slåtmland och skogar, alltså av sådana markområden, där gården kan få både åker, kanske litet äng och även skog. De rena slättbygderna, där ingen skog finnes, ha ju en förhållandevis ringa utsträckning.

Att skilja mellan skogsjordbruket och slåttmlandsjordbruket, när det gäller en sådan lags tillämpning, varom det här är fråga, anser jag sålunda vara omöjligt.

Herr Nisser: Herr talman! I sin hemställan under punkt C föreslår utskottet, att motionerna I:109 och II:215 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. Då jag har att svara för motionen I:109, har jag ansett mig böra yttra några ord i denna sak. Jag bär emellertid med jämnmot utskottets kallsinniga behandling av denna min motion, och detta beror därpå, att utskottet i sin motivering framhåller, att det anser att en utvidgad vanhävdslagstiftning bör tagas under övervägande vid lämpligt tillfälle och att det utlåtande som utskottet nu avgivit egentligen endast tar hänsyn till vanhävvd under nuvarande försörjningsläge. Likaså säger utskottet längre ned i sin motivering, att det i en hel del av de inkomna remissvaren har framhållits, att denna motion är förtjänt av uppmärksamhet. Då det väl är sannolikt, att de som komma att syssla med den förnyade prövningen av vanhävdslagstiftningen, när den en gång kommer att tagas upp, komma att ur riksdagens bibliotek leta fram protokollet från dagens förhandlingar, har jag endast velat fästa uppmärksamhet på en detalj i denna vanhävdslagstiftning, som bör beaktas.

Det är nämligen så, att det på åtskilliga håll finnes spridda uppe i skogarna små odlingslotter, som ligga så avsides till och äro så små, att de icke kunna föda någon brukare och inte heller rimligen kunna lämnas ut på arrende till någon granne, därför att det kanske inte finns någon granne närmare än på några kilometers avstånd. Sådana lotter kunna svärigen hållas uppe i hävd, om de skola betraktas som jordbruk. Däremot skulle de i många fall vara synnerligen väl lämpade för skogsodling. Nu har man tydligen den uppfattningen, att en väl skött skog innebär vanhävvd, om den skogen växer på en jord, som skulle kunna ge en mycket svag gröda. Den synpunkt, jag velat framhålla här, är att man inte får draga linjerna så snävt, när det gäller vanhävvd, att man förhindrar ett rationellt utnyttjande av sådana små jordlotter, som under nuvarande förhållanden inte gärna kunna betraktas som åkerjord men däremot under normala förhållanden och alldeles speciellt under de nuvarande skulle göra mycket mera nytta, om de vore skogbärande.

Jag har endast velat göra denna lilla erinran och har, herr talman, intet yrkande.

Herr Sundberg: Herr von Heland har gent emot mitt anförande framhållit, att det som bör vara grundläggande vid anläggningen av jordbruk är att jordbruken skola vara lönande. Om herr von Heland hade sagt, att i det sammanhang, jag närmast berört problemet, alltså skogsjordbruken, dessa skulle vara lönande ur det allmännas och ur skogsnäringens synpunkt, hade jag kunnat

Ang. utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

instämman med honom. Det är i det här sammanhanget skillnad mellan lönande och lönande. Anläggningen av jordbruk uppe i skogsområdena har nog aldrig varit lönande i och för sig och kommer säkerligen aldrig att bli det, men det hindrar inte, att dessa jordbruk ur det allmännas och ur skogsägarnas synpunkt ha varit och kommer att bli lönande med hänsyn till den värdefulla och nödvändiga arbetskraft, man får från dem till skogsbrukets bedrivande.

När sedan herr Nilsson bemötte mig, kom han in på ett helt annat kapitel, som det skulle föra för långt att i detta sammanhang ge sig in på. Jag skulle emellertid vilja fråga: om meningen är, att flertalet ofullständiga jordbruk skola utvidgas med vissa skogsområden, hur skall man då få arbetskraft till de skogsområden, de väldiga vidder som finnas därutöver? Vi måste ju ha arbetskraft även till dessa, om skogarna skola kunna skötas och de viktiga näringar, som stöda sig på dem, vår massaindustri och vår sågverksrörelse o. s. v., skola kunna förses med råvaror. Skola vi då anlägga nya jordbruk där uppe och så »fullständiga» dem enligt den mall, som herr Nilsson vill använda, så att vi till slut av vårt väldiga värdefulla och högt avkastande skogskomplex få idel »fullständiga jordbruk» till vilka subventioner i hittills icke anad grad sannolikt skulle behöva utgå, om de överhuvud taget skulle kunna bestå? Vart komma vi då med vår ekonomi, vår handelsbalans, vår möjlighet att upprätthålla vår levnadsstandard etc.?

Man får inte se dessa viktiga saker ur den snäva synvinkel som herr Nilsson, utan de måste betraktas i ett större sammanhang.

Herr Olsson, Karl Johan: Herr talman! Jag hade inte tänkt taga till orda i denna fråga, men i anledning av de anföranden, som herrar Sundberg och Nisser hållit, finner jag det befogat att taga kammarens uppmärksamhet en liten stund i anspråk. Jag gör det med så mycket större skäl som jag anser mig i viss mån vara sakkunnig på det här området, eftersom jag växt upp just i en sådan trakt, där det förekommer ofullständiga skogsjordbruk, och arbetat i skogarna en god del av mitt liv och således ganska väl känner de förhållanden, vilka här ha berörts av herrar Sundberg och Nisser.

Nu vill jag först nämna, att jag har fattat detta utlåtande så, att det inte direkt avser de små skogsjordbruk, varom herr Sundberg har talat, utan större jordbruk, som äro vanhävdade, ävensom jordbruk belägna i mera lättillgängliga delar än i landets skogsområden. Men jag måste samtidigt säga, att det föreligger behov av en övervakning även vad det gäller de områden, som herrar Sundberg och Nisser ha talat om, och jag vill för min del inlägga en bestämd gensaga emot den uppfattningen att det inte ur folkförsörjningens synpunkt skulle ha någon betydelse, hur man skötte dessa skogsjordbruk eller bruksjordbruk eller vad man nu kallar dem.

Sådana som förhållandena nu äro och väl kunna väntas komma att bli under en lång tid framöver, måste vartenda kilogram spannmål, varenda liter mjölk och vartenda kilogram smör och kött, som produceras här i landet, anses vara av betydelse för landets och folkets försörjning. Alltså måste även de talrika skogsjordbruk, som finnas i olika delar av landet, ur folkförsörjningssynpunkt ha en synnerligen stor betydelse. Om inte annat så borde det stå klart, att det förhållandet, att det finns en mängd medborgare i detta land, som i en bekymmersam tid ha ett litet jordbruk om låt oss säga fyra eller fem hektar odlad jord — ett jordbruk som under vanliga förhållanden inte kan föda dem eller ge dem full sysselsättning — dock betyder att de ha en reserv att falla tillbaka på och att de inte komma att stå i samma ofördelaktiga belägenhet som de, som stå utan varje inkomst och måste anlita samhällets institutioner så fort de bli utan arbete. Jag tror att man skulle kunna leta upp

Ang. utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

massor av exempel på hur just innehavare av sådana skogsjordbruk i nuvarande tid äro ganska lyckligt lottade jämförda med en hel del andra människor. För min del beklagar jag ingenting så mycket som att det svenska samhället har tillåtit den skövling av ur folkförsörjningssynpunkt värdefulla jordbruk, som ägde rum på en hel del håll här i landet, innan man vidtog åtgärder mot vanhävd. Sådan vanhävd har förekommit även sedan vanhävdslagstiftningen genomförts. Denna blev tyvärr inte så effektiv som man hade behövt ha den.

Det talas här om de ensamt liggande skogsjordbruken. Ja, jag försäkrar att i den del av landet, som jag känner till, nämligen Värmland, finns det redan vanhävdade bolagsjordbruk, som ligga litet mera avsides från vägarna än vad jordbruken i allmänhet göra i dessa trakter, men som ur jordbrukssynpunkt äro inte blott acceptabla utan även förnämliga, och det finns folk, som mer än gärna skulle vilja slå sig ned på dessa vanhävdade jordbruk, om de bara finge det. Förhållandena ha emellertid utvecklats så, att de, som äga dessa jordbruk, inte vilja ha några bofasta människor på dem, och eftersom dessa jordbruk blevo vanhävdade vid en tidpunkt, då man inte i tillräcklig omfattning hade tagit itu med missförhållandena på detta område, finns det nu inte någon möjlighet att med hjälp av den nuvarande vanhävdslagstiftningen komma åt dessa. Det är emellertid anledning antaga, att det kommer att bli sådana förhållanden framdeles att det blir ett samhälleligt behov att så mycket som möjligt försöka återföra människorna till jorden. Jag tror också att man kan räkna med att det i dessa bygder kommer att finnas en mängd människor, som komma att vilja ha jordbruk eller förstora sina nuvarande jordbruk. Det kan därför inte ur samhällelig synpunkt vara någon som helst rimlig anledning att föra en sådan politik att dessa människor, som inte kunna få sysselsättning i industrien eller på något annat område av vårt näringsliv och som alltså ha denna enda möjlighet att slå sig fram, hindras därifrån. Det är inte önskvärt att de bli tvungna att leva sitt liv som ett slags proletärer där uppe i skogarna utan någon möjlighet att ens skaffa sig den allra ringaste utkomst från den svenska jorden.

Jag tror för övrigt inte att herr Sundbergs farhågor beträffande fullständigandet av skogsjordbruken äro befogade. Det må vara sant, som han säger, att man behöver arbetskraft i skogarna, men det har åtminstone tidtals förefallit som om de stora bolagen tycka att det finns för mycket arbetskraft i skogarna. Att det för tillfället förhåller sig på ett annat sätt är en historia för sig. Det kan givetvis aldrig komma i fråga, att vartenda skogsjordbruk kommer att förstoras så, att det kommer att kunna föda sin man. Det förhåller sig så, som min bankkamrat här sade, att det överhuvud taget inte är tänkbart att alla dessa jordbrukare skola bli fullständigt oberoende av alla biförtjänster, utan det måste bli på det sättet att de få skaffa sig inkomster vid sidan. Finns det då arbete för dem i skogen, är det så mycket bättre för dem. Men även om det är ont om arbetsmöjligheter i skogarna, befinna de sig dock, om de ha tillgång till ett sådant jordbruk, i en bättre ställning än annars.

Jag vet inte vad herr von Heland menade med sitt anförande. Han menade kanske det, att så länge man inte kan skapa någon vanhävdslagstiftning för övriga delar av näringslivet, vore det orimligt att skapa en vanhävdslagstiftning beträffande jordbruket. I så fall är herr von Heland något sent ute, eftersom det var åtskilliga år sedan vi började lagstifta på detta område. För min del skall jag med glädje hälsa herr von Heland välkommen, när det gäller att komma till rätta med den vanhävd av industri och annan företagsamhet här i landet, som otvivelaktigt har förekommit och väl torde förekomma framdeles också. Det blir säkert tillfällen att göra insatser på detta område. Jag är för

Ang. utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

min del mycket tacksam för alla sådana insatser och hälsar alltså herr von Heland välkommen inom den riktning, som anser, att man måste göra någonting även på det området.

Litet svårare har jag att förstå herr von Helands tal om åtgärder emot vanhävden av arbetskraft. Jag vet nämligen inte vad han menar därmed; om han menar, att arbetskraften för närvarande icke utnyttjas tillräckligt effektivt, eller om han anser, att man inte sköter arbetskraften, d. v. s. människorna, på det sättet att den blir ur samhällssynpunkt så duglig som möjligt. Om det senare är fallet, inregistrerar jag detta uttalande som ett instämmande i den socialpolitik, som vi ha grundlagt här i landet och som enligt min mening måste fortsättas, en socialpolitik som går ut på att skaffa sådana levnadsbetingelser för människorna, att de kunna föra en människovärdig tillvaro och ur samhällets synpunkt bliva så dugliga som möjligt. Kanske det, när allt kommer omkring, blir möjligt att åstadkomma en enhetsfront även på detta område. I så fall hälsar jag detta med tillfredsställelse.

Som frågan nu ligger till, herr talman, har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Sten: Herr talman! Den föreliggande frågan är givetvis både intressant och betydelsefull, men jag vet ändå icke, om utlåtandet ägnar sig som underlag för en diskussion av alla de vittutseende spörsmål, som några av de senaste talarna ha dragit in i debatten.

Jag har fattat saken på det sättet att man inom utskottet har eftersträvat att förenkla och rationalisera de problem, som förelades utskottet i form av de föreliggande motionerna, och att man då fann, att detta kunde ske, om man samtidigt eftersträvade enighet, genom att göra ett särskilt uttalande i fråga om vad jag skulle vilja kalla för den under nuvarande tidsförhållanden förargelseväckande vanhävden. I det avseendet har utskottet i sitt utlåtande hemställt om en skyndsam utredning angående en provisorisk lagstiftning.

Så långt hoppas jag att alla kunna vara med, och jag hoppas också, att vad utskottet säger i sin motivering beträffande vanhävd av detta slag skall i någon mån kunna göra samma nytta innevarande år som om utskottet och riksdagen hade tillmötesgått en utav motionärerna, som var djärv nog att yrka, att utskottet skulle formulera och riksdagen definitivt antaga en lagtext.

Bland övriga i ärendet väckta motioner har man dels kunnat urskilja sådana, som avse skärpning av uppsiktslagen, och dels sådana som avse oppmjukning. Dessa motioner har utskottet i så måtto skjutit ifrån sig, att det säger sig anse dem icke påkalla några positiva yrkanden.

Det är nämligen på det sättet, att den vanhävdslag, som vi nu ha, den s. k. uppsiktslagen, är knuten till visst slag av arrendelagstiftning, och vi veta, att det hos Kungl. Maj:t föreligger ett förslag till revision av arrendelagstiftningen. Sådana frågor som exempelvis om arealgränser för uppsikten över de mindre jordbruken kunna alltså förväntas få sin lösning i samband med det förslag till ny arrendelag, som vi hoppas kommer att under den närmaste tiden föreläggas riksdagen.

Beträffande den motion, för vilken herr Nisser talade, och de spörsmål om gränsdragningen mellan skogsbruk och jordbruk, som även herr Sundberg var inne på, skulle jag vilja uttrycka min mening på det sättet, att jag liksom herr Sundberg och herr Nisser är intresserad för det svenska skogsbruket, men att jag, med vetskap om de oerhörda arealer, på vilka den svenska skogsmarkens produktionsförmåga icke är till fullo utnyttjad — en fråga, som vi snuddade vid häromdagen — har svårt att förlika mig med att skogsbruket skulle behöva göra några landvinningar på jordbrukets bekostnad. Herr Sund-

Ang. utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

berg talade om svett och möda, och hur högt jag än sätter den svenska skogen och det svenska skogsbruket, betraktar jag ändock jordbruket som en högre form av kultur, eller hur man nu skall uttrycka det. Det är sålunda alltid med beklämning som man ser att jord, som en gång har varit odlad, återgår till naturtillståndet.

Utän att vid detta tillfälle ingå på den saken närmare, kan jag ge herr Sundberg och herr Nisser rätt i att det händer, att man så att säga i efterhand kan anse det riktigt, som i vissa fall har skett på detta område, men det kan icke finnas någon anledning att underlätta en sådan utveckling. Jag vet icke, om herr Nisser nu är närvarande här i kammaren, och jag skulle ingalunda vilja uttrycka mig på något sätt, som skulle verka sårande gentemot honom, men när jag har sett hans namn under en av de föreliggande motionerna har jag icke kunnat annat än påminna mig en annan dalkarl, som har gjort ett inlägg i denna fråga. Han bar det för oss alla kända namnet Erik Axel Karlfeldt, och han uttryckte sin mening på det sättet, vill jag minnas, att »den, som lägger jord igen, begår en större synd än den, som dräper män». Jag fäster kammarens uppmärksamhet på vad jag nyss sade, att jag ingalunda har velat jämställa herr Nisser och hans meningsfränder med mandråpare, men den av Karlfeldt uttryckta meningen har säkerligen vid vissa tillfällen gjort intryck, föreställer jag mig, på oss alla.

Herr Sundberg talade häromdagen i samband med skogslagstiftning om bönder förr och nu. Min tanke gick nu med anledning därav till en tidigare uppsättning av skogsmän och brukspatroner i riksdagen. Jag har nämligen den uppfattningen, att när den dåtida första kammaren och dess majoritet medverkade till den vanhävdslagstiftning, som vi dock ha och som numera allmänt anses vara principiellt riktig, så lände detta den generationen av svenska riksdagsmän till ovansklig ära.

Beträffande i övrigt de inlägg, som ha gjorts här, finner jag det opåkallat att här ställa frågor vare sig beträffande vad den svenska riksdagen vill göra med jordbruket eller beträffande innebörden i begreppet ofullständiga jordbruk. Herr von Heland kan väl finna svaret på den förra frågan i den politik, som han visserligen kan i ett och annat avseende ha önskat annorlunda men som dock har förts här i landet icke minst under det senaste årtiondet. Den kan sägas ha varit utpräglat positiv, och den har just tagit sikte på jordbruksnäringens bärighet och lönsamhet. Jag kan begagna tillfället att säga, att för många av oss här i riksdagen, vilka väl gemenligen betraktas såsom representanter för konsumentgrupper, har det varit en källa till mycket stor personlig tillfredsställelse att få med sina röster biträda propositioner och förslag i fråga om jordbruksnäringens lönsamhet, som varit kontrastsignerade av herr von Helands partiordförande. Vi ha däri ansett oss ha en borgen för att jordbrukets intressen därvidlag ha blivit tillgodosedda så långt som det har varit möjligt och klokt vid avvägningen emot konsumentintressena. Och jag hoppas livligt, att vad som har förekommit i senare tid icke skall beröva oss tillfredsställelsen att även i fortsättningen få rösta för sådana förslag i riksdagen.

I fråga om de ofullständiga jordbruken och samverkan emellan skogsbruk och jordbruk i vad det gäller arbetskraft kan jag icke neka till att det vid den s. k. Härnömässan hissades en del signaler, som i viss mån överraskade mig; det var sådana som gingo ut på en boskillnad mellan skogsbruk och jordbruk med avseende å arbetskraftens disposition. Jag hade trott, att vi även på detta område voro något så när ense, nämligen om att i varje fall den norrländska jordbrukande befolkningen lämpligen och enligt naturens ordning borde bygga sin existens på en kombination av jordbruk och skogsbruk. Det är någon framstående skogsman, som har kallat detta för en symbios och

Ang. utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

därmed velat uttrycka, förmodar jag, det harmoniska och det naturliga i en sådan existensgrundval för den norrländska bondeklassen. För min del har jag då trots det vara eftersträvansvärt att samma grundsats även skulle gälla för skogsarbetarna och för arbetarsmåbrukarna, alla dessa som ha en ofullständig utkomst av ett arbete, som på grund av näringens beroende av världsmarknaden icke kan ge kompensation i form av en högre lön för detta arbetes säsongkaraktär, så att även den gruppen av befolkningen borde bygga sin existens på en samverkan mellan jordbruk och skogsbruk. Och jag hade trots att riksdagens kraftiga stöd under det gångna årtiondet åt arbetarsmåbrukets rörelsen var ett uttryck för denna insikt och för denna övertygelse. Men just detta, att den svenska riksdagen har funnit sig föranlåten att göra avsevärda offer för skapandet av nya arbetarsmåbruk, ger ju även det en fingervisning, att man måste se ganska försiktigt på frågan om ödeläggandet av småjordbruk, som redan finnas i skogsbygderna, ett betraktelsesätt, som också i viss mån ligger bakom utskottets utlåtande.

Jag har velat säga dessa ord med anledning av de frågor, som ha dykt upp under debatten, och jag uttalar den förhoppningen, att utskottets utlåtande, i vilket man har sökt att förenkla och rationalisera problemet på det sätt, som jag i början av mitt anförande antydde och som har kunnat samla ett enhälligt utskott, också skall kunna bli en lika enhällig opinionsyttring från riksdagens sida.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Norman: Herr talman! Om jag fattat herr Sundberg rätt, var det hans önskan, att den ifrågasatta utredningen skulle bland annat taga upp problemet om uppsiktslagens vara eller icke vara, i varje fall om en reformering av densamma. Det har utskottet icke menat med sitt förslag, och det blir icke heller riksdagens mening, om utskottets utlåtande godkännes.

Vi ha i utskottet med utgångspunkt från motioner med rätt skilda önskemål kunnat ena oss om att gå fram med ett förslag här om en provisorisk lagstiftning, som skulle ge möjlighet till snabba ingripanden för att möjliggöra att den odlade jorden i sin helhet utnyttjas i folkförsörjningens tjänst i dessa brydsamma tider.

Herr von Heland menade, efter vad jag kunde förstå, att det är en mycket lättare, bekvämare och effektivare väg att gå att bara se till, att det blir tillräckligt lönande att bruka jorden — då klarade sig dessa problem av sig själva. Är det så alldeles riktigt, herr von Heland? Under krisen under världskriget voro statsmakterna föranlåtna att använda då gällande förfogandelagar för att komma till rätta med spörsmål av liknande art som de nu föreliggande. 1917 års förfogandelag tillämpades första året i 42 fall, då vanhävd förelåg, och år 1918 tillämpades lagstiftningen i 20 fall. Det var väl under dessa tider icke någon bristande effektivitet i fråga om jordbrukets lönsamhet, men olika förhållanden gjorde att svensk odlad jord ändock låg i vanhävd. Liknande förhållanden föreligga ju nu. Detta har varit anledningen till ingripanden med användning av förfogandelagen, då det har gjorts framställningar från de myndigheter, som närmast ha ledningen av våra folkförsörjningsproblem, och de olika motioner som föreligga i denna fråga äro ju ett tydligt bevis för att förhållandena icke äro riktigt bra på detta område.

Även om ifrågavarande lagstiftningsåtgärder icke skulle komma att bli så särskilt betydelsefulla ur folkförsörjningssynpunkt, tror jag dock att de skulle komma att ha ett mycket stort psykologiskt värde, och det bör också beaktas i dessa tider.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

'Ang. utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

Herr Sundberg: Herr talman! Med anledning av herrar Olssons och Stens yttranden vill jag understryka, att jag icke med ett ord antytt eller föreslagit, att skogsjordbruken — de som ur rationell, allmän synpunkt böra bibehållas som sådana — skulle undantagas från vanhävdslagstiftningen.

Jag framhöll det egendomliga i att de jordbruk, som tjäna den allmänna folkförsörjningens intressen, blivit undantagna i vanhävdshänseende och att man i stället koncentrerat sig på skogsjordbruken, som uppenbarligen ha en annan huvuduppgift att fylla. Jag har heller aldrig uttalat, att dessa skogsjordbruk inte ha en uppgift att fylla även ur försörjningssynpunkt. De böra enligt min mening bibehållas och t. o. m. nya anläggas, där läge och beskaffenhet göra detta möjligt, vilket jag underströk både i mitt första anförande och i mitt inlägg gentemot herr von Heland, men jag framhöll också att en vanhävdslagstiftning inte bör förhindra en för alla parter lämplig och motiverad omläggning av de svårskötta och olämpligt belägna skogstorpen. Jag vill alltså framhålla, att de anmärkningar, som här riktats emot mig från herrar Olsson och Sten, enligt min mening sakna fog.

Med anledning av herr Normans yttrande vill jag säga, att jag icke avsett med mitt förslag, att en blivande lagstiftning skulle undantaga skogstorpen från uppsiktslagen, utan att utformningen av lagen bör ske med tanke inte endast på jordbrukets utan även skogsbrukets intressen.

Herr Nisser: Herr Sten fann sig föranlätan att åberopa Erik Axel Karlfeldt i detta sammanhang. Jag sätter ofantligt stort värde på Erik Axel Karlfeldt som skald, men jag tänker mig att han själv tämligen bestämt skulle ha avvisat tanken på att bli åberopad som expert, vare sig det nu gäller jordbruk eller skogsskötsel.

Den store skalden har i ett annat sammanhang skildrat en redaktörs bullrande framträdande inför en skara valmän, och det slutade så: »Nu lät det som hela plåten sprack!» Jag tror inte att herr Sten behöver känna sig träffad av denna lilla erinran, lika litet som jag behöver känna mig träffad av jämförelsen med en mandråpare.

För övrigt anser jag att Karlfeldt bör lämnas utanför denna debatt.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Den lag, som här föreslås, vill även jag hälsa med tillfredsställelse, såvida den genomföres snabbt. Vad vi nu behöva är nämligen åtgärder, som kunna verka så att säga omedelbart. Ty, mina herrar, det finns större vanhävd inom våra jordbruk på sina håll än vad man skulle kunna tro. Jag har för icke så länge sedan besiktigt tre egendommar på Skånes bästa jord, som uppenbart voro vanhävdade. Det gäller här att sätta medel i händerna på de organ, som redan finnas, så att de verkligen kunna handla och rätta till där det brister. Dessa organ äro, menar jag, i första hand kristidsnämnderna, som skola samarbeta med jordbrukskommissionen när det gäller att vidtaga alla de åtgärder, som det är möjligt att vidtaga för att få upp den jord i kultur, som nu ligger i vanhävd. Det är visserligen skilda anledningar till att det finns vanskötta gårdar, men inga äro av den beskaffenheten att man därför kan se genom fingrarna. En hel del av innehavarna av dessa gårdar borde omedelbart avkopplas. De begripa inte själva, att detta vore till deras bästa. Här gäller det för statsmakterna att se till att de verkligen skola kunna inskrida. Vi ha i dessa tider allra minst råd att låta vår bästa jord ligga i vanhävd. Skola vi hjälpa till i folkförsörjningen, skola vi först taga sikte på att vår bästa jord skötes så som den skall skötas.

Med dessa ord, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. utvidgad vanhävdslagstiftning. (Forts.)

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Flera talare ha här velat göra gällande, att omfattningen av vanhävden här i landet är av den storleksordningen, att den påverkar vår folkförsörjning. Detta bestrider jag på det allra bestämdaste. Den har icke den allra minsta möjlighet att inverka på ransonernas storlek. Jag har hela tiden sett denna fråga ur psykologisk synpunkt — det är förargligt att se att åtskilliga tunnland jord icke avkasta vad de skulle kunna avkasta. Men att gå så långt som till att säga att vad som här föreslås skulle vara ett led i tryggandet av vår folkförsörjning är en kolossal överdrift. Jag förmodar att herr Andersson i Bussjö sett de flesta av de vanhävdade jordbruken i Malmöhus län. Det var tre sådana, tror jag, som han här nämnde. Om man då omtalar, att antalet brukningsenheter i Malmöhus län är 21,525, så förstår man ju att även ett dussintal vanhävdade jordbruk endast är detsamma som en droppe i havet.

En sak som däremot har betydelse är, hur högt den allmänna hävden står vid det stora flertalet jordbruk. Detta har en högst betydlig inverkan, och därvidlag är det faktiskt för närvarande så, att statsmakterna själva lagt hinder i vägen, när det gäller att få hävden på så hög nivå som möjligt. Utan tvivel pågår det en standardförsämring inom det svenska jordbruket. Det var rätt snart efter lantarbetstidslagens skärpning, som denna standardförsämring grundlades. En massa arbeten, som man under långliga tider ansett riktiga och som, även om de icke voro strängt nödvändiga, ändock bidrogo till att hålla jordbrukets hela nivå högre, har man nämligen mer och mer börjat underlåta att utföra. Man hinner helt enkelt inte utföra dem vid sidan av vad som absolut nödvändigt måste göras.

Det har här nämnts att den, som lägger igen jord, skulle vara en mandråpares jämlike. Men man kan också fråga sig, om det inte finns någonting som är ännu mer infernaliskt, och det är att döma människor till livstids straffarbete. Ty som något sådant kan det faktiskt te sig, om en människa skall ha sin tillvaro på ett hopplöst beläget ställe med ekonomiskt sett obefintliga utkomstmöjligheter. Det kan vara en plats med sådana kommunikationer och andra förhållanden, att knappast någon som bor exempelvis i en stad någon sin skulle kunna förmås att ens för en kortare tid, utom möjligtvis under en semester, leva i liknande omständigheter.

Jag tror att man, om det nu skall göras en utredning på denna punkt, skall akta sig för att låta någon romantik och överdriven tro på att det går att öka vårt folks försörjningsmöjligheter genom denna lag påverka sitt ställningstagande. Då flera talare här ha velat göra denna sak till en folkförsörjningsfråga, har jag, herr talman, tyckt att det i alla fall borde komma fram någon opposition mot dylika yttranden, ty det är min bestämda övertygelse att den icke är någon sådan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölles vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. *Förordnings-* Maj:ts proposition med förslag till förordning om framställning och införsel av *förslag om* vitaminiserade livsmedel. *framställning*
av vitamini-
serade livs-
medel m. m.

Genom en den 28 februari 1941 dagtecknad proposition, nr 90, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om framställning och införsel av vitaminiserade livsmedel.

Förordningsförslag om framställning av vitaminiserade livsmedel m. m.
(Forts.)

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen.

Reservation hade avgivits av herr *Linnér*, som på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

- a) avslå Kungl. Maj:ts proposition;
- b) hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utarbetande av nytt förslag, innefattande jämväl bestämmelser angående vitaminiserade näringspreparat samt mera verksamt skydd mot skadlig reklam för vitaminiserade varor.

Herr Linnér: Herr talman! Jag önskar under några minuter fästa kammarens uppmärksamhet på denna lagstiftning, som har en viss betydelse.

Det är ju i allmänhet så med en lagstiftning av denna karaktär, att man vill uppnå två syftemål. Det ena är att man vill förebygga, att människors hälsa äventyras genom skadliga ämnen, det andra är att man vill förebygga, att människor bli uppskörtade genom en ovederhäftig reklam.

Hur ställer sig då det nu föreliggande lagförslaget ur dessa bägge synpunkter? Jag skall först nämna, att meningarna i de angivna yttrandena varit mycket delade. Särskilt kommerskollegium har bestämt avstyrkt förslaget under åberopande av åtskilliga betydelsefulla skäl. Om jag nu först håller mig till den viktigaste punkten, nämligen skyddet emot hälsofara, visar den utredning, som är åberopad i propositionen, icke att hittills någon hälsofara uppstått genom försäljning eller användning av vitaminiserade livsmedel. Däremot är det alldeles uppenbart att en fara föreligger, kanske ännu icke så starkt betonad men dock en bestämd fara, genom användning av s. k. vitaminiserade näringspreparat. Emellertid finns det i denna lagstiftning en påfallande egenhet, som är påvisad av åtskilliga medicinska auktoriteter och även av kommerskollegium, nämligen att den icke omfattar näringspreparaten. Den skada, som sker genom förtäring av vitaminiserade näringspreparat, förebygges således icke genom denna lagstiftning. Man kan snarare tänka sig det resultatet av lagstiftningen, att försäljningen och användandet av de vitaminiserade näringspreparaten och framför allt reklamen för dessa kommer att ökas. Lagstiftningen skall ju gå ut på att man får en viss officiell stämpel på vissa vitaminiserade produkter, och då är det ganska lätt att begagna sig av rubriken »vitaminiserat preparat» för att sprida en reklam, som ingalunda är önskvärd men som kan taga alltför stark fart.

Vidare måste lagförslaget anses vara mindre lyckligt såsom hinder mot ovederhäftig reklam. Kommerskollegium vänder sig även i denna del emot förslaget och frågar, om man inte kan förebygga den ovederhäftiga reklamen på ett enklare sätt än genom en tyngande tillverkningskontroll. Man kan tillägga ytterligare en fråga: är det verkligen säkert att en tillverkningskontroll, som endast skall ske minst två gånger om året, är tillräckligt betryggande? Man måste vidare fråga sig: är kontrollen över reklamen tillräckligt effektiv så som den har ordnats i förslaget? Kontrollen riktar sig nämligen i förslaget endast mot tillverkaren, men icke mot försäljaren. En försäljare, som bedriver en överdriven reklam, träffas således icke. Den som vill reklamera för ett vitaminiserat livsmedel kan således helt enkelt ordna saken så, att det är försäljaren som driver reklamen, och då blir det icke någon effekt av lagstiftningen.

Det är vidare en annan anordning med avseende på kontrollen över reklamen, som förefaller mig ganska betänklig, nämligen att man icke stadgat den påföljden mot en sådan reklam, att den belägges med straff. Man har i stället

Förordningsförslag om framställning av vitaminiserade livsmedel m. m.

(Forts.)

gått en helt annan väg och använder som påföljd indragning av tillståndet till tillverkning. Detta innebär således, att påföljden endast kommer att prövas i administrativ väg och icke av domstol. Det hade varit bättre att stadga böter och överlämna prövningen i dessa vanskliga fall till domstol. Jag behöver icke påpeka för dem, som läst lagförslaget, att det finns en särskild bötesföreskrift, men den träffar icke den tillverkare, som förfar på det sätt som avses i 8 §, nämligen bedriver just en ovederhäftig, en alltför långt driven, en illojal reklam.

Således är detta lagförslag efter min uppfattning behäftat med mycket väsentliga brister, som man kan sammanfatta på det sättet, att det verkligt farliga ämnet är uteslutet ur lagstiftningens tillämpningsområde och att de bestämmelser, som finnas för att förebygga den skadliga reklamen, icke äro tillräckligt effektiva. Man skulle naturligtvis då ha kunnat göra så, att man accepterat förslaget och anhållit om att skyndsamt få ett nytt kompletterande förslag. Jag har för min del ansett detta vara en sämre utväg. Det är bättre att icke taga denna lagstiftning, men anhålla om en skyndsamt ny lagstiftning, där dessa brister äro täckta.

På denna grund, herr talman, har jag avgivit min reservation, och i enlighet med denna reservation ber jag att få yrka avslag på det föreliggande lagförslaget och skrivelsen till Kungl. Maj:t.

Herr Norman: Herr talman! Inom utskottet ha vi inte alls förbisett den begränsade räckvidd, som denna lagstiftning har, och behovet av en vidgad lagstiftning, såsom herr Linnér här framhållit. Frågan är bara vilken väg man skall välja att gå — om man skall följa herr Linnér och avstyrka förslaget, sådant det föreligger, och få en mera vidsträckt lagstiftning i ett sammanhang, eller om det kan vara lämpligt att nu få den lagstiftning, som här föreslås, och räkna med att fortsättning kommer att följa.

Vore det så, att frågan låge så till, att Kungl. Maj:t överhuvud taget inte intresserade sig för en fortsättning, hade vi säkerligen inom utskottet kommit till den uppfattningen, att det vore lämpligt att riksdagen här toge ett initiativ. Men det förhåller sig i stället så, att just frågan om behovet av en lagstiftning rörande tillverkning och försäljning av näringspreparat föreligger till övervägande. I en hel del av de avgivna yttrandena har med all rätt, också enligt utskottets mening, behovet av denna utvidgade lagstiftning framhållits. Departementschefen tar även upp detta spörsmål och framhåller då — jag hänvisar till referatet på sid. 12 i utskottsutlåtandet — att frågan nära sammanhänger med hur man skall definiera begreppet läkemedel och lagstiftningen därom. Medicinalstyrelsen har också framhållit, att man icke kan komma till rätta med detta lagstiftningsspörsmål utan att först ha reformerat medicinalförfattningarna, vilken fråga är föremål för övervägande hos medicinalstyrelsen för närvarande. Vidare påpekar departementschefen, att det är önskligt att man tar upp det betydelsefulla spörsmålet om en lagstiftning angående all reklam för »fria» läkemedel, således icke blott för dem, som på något sätt äro vitaminiserade eller ha något samband med vitaminläran. I det fallet har man just i dagarna kommit fram till en överenskommen rådande på detta område — jag läste någon tidningsnotis om den saken i går kväll. Det kan således tänkas att man på frivillighetens väg därvidlag skall kunna komma ett rätt långt stycke.

Departementschefen menar, att det är rätt stora problem, som här före-

Förordningsförslag om framställning av vitaminiserade livsmedel m. m.
(Forts.)

ligga och som behöva närmare utredas. Det är från denna utgångspunkt, som denna lagstiftning för närvarande har fått den begränsade karaktär, som framgår av förslaget.

Herr Linnér åberopade kommerskollegii avstyrkande av det sakkunnigeförslag, som ligger till grund för regeringens förslag till lagstiftning. Vi voro inom utskottet mycket intresserade av att få reda på kommerskollegii nuvarande uppfattning. Det är nämligen så, att dess avstyrkande ligger ganska långt tillbaka i tiden. De sakkunniga voro färdiga i slutet av år 1937 med ett förslag till förordning angående vitaminiserade livsmedel. Detta betänkande blev i vanlig ordning utremitterat, och det är över detta betänkande som kommerskollegium har uttalat sig. Detta framgår bland annat av att kommerskollegium i sitt avvisande utlåtande hänvisar till »det kommande statens institut för folkhälsan», som vi nu haft i flera år. Vi voro som sagt mycket intresserade av att få reda på hur kommerskollegium såg på detta spörsmål just nu, men på grund av att ämbetsverket hade så många av dem utkallade, som just sysselsatt sig med detta problem, hade det ingen möjlighet att ställa arbetskraft till förfogande för att nu införa utskottet utreda spörsmålet från kommerskollegii ståndpunkt.

Det förefaller mig vara så, att den lagstiftning, som här föreligger, är behövlig i sig själv. Det är likaså behövt med kompletterande förordningar, framför allt rörande näringspreparaten, och det kanske också kan behövas lagstiftningsåtgärder rörande särskilda bestämmelser för reklamförhållandena inom detta och med detsamma närbesläktade områden. Visst kan man påvisa brister även i den nu föreliggande förordningen — herr Linnér erinrade särskilt om att vad som stadgas i 8 § om kontroll över reklamen icke är tillfyllest. Jäväl, detta har utskottet uppmärksammat, men det har funnit att det i detta sammanhang icke passar att införa någon bestämmelse, som drabbar andra än dem, för vilka lagstiftningen är åsyftad att gälla, nämligen tillverkarna och importörerna av vitaminiserade livsmedel.

Att lagstiftningen just nu har kommit fram, beror på ett par framställningar från statens institut för folkhälsan. Det gjordes en framställning i slutet av år 1939 från styrelsen för detta institut, däri man påpekade att behovet av åtgärder just nu skulle bli angelägnare på grund av de olika svårigheter, som undan för undan göra sig gällande på folkförsörjningens område. I februari i år har samma styrelse ytterligare understrukt behovet av en snabb lagstiftning och därvid bland annat också påpekat den nytillkomna omständigheten, att tillgången på utgångsmaterial av olika slag för denna livsmedelsbehandling blir mer och mer begränsad. Det är då ett allmänt intresse att användningen av detta utgångsmaterial också kontrolleras av statsmakterna.

Utskottet har således, med undantag av herr Linnér, kommit till den uppfattningen, att denna lagstiftning nu bör tagas. Vi ha icke ansett det vara nödvändigt att skriva till Kungl. Maj:t och begära ytterligare lagstiftning, emedan vi äro förvissade om att den lagstiftningen ändå kommer. Vi äro lika intresserade som någon annan part för att särskilt näringspreparaten skola underordnas en kontroll på helt annat sätt än vad som nu är fallet. Men i frågans nuvarande läge förefaller det mig, som om det inte skulle finnas någon som helst anledning för riksdagen att genom ett avslag på denna proposition visa några sura miner, utan godtaga lagförslaget och hoppfullt vänta på en fortsättning.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets utlåtande.

Förordningsförslag om framställning av vitaminiserade livsmedel m. m.
(Forts.)

Herr Wohlin: Herr talman! Bland den stora mängden av ärenden på riksdagens bord har jag först i dag på förmiddagen kommit att observera det föreliggande utskottsutlåtandet. Det gäller en förordning om framställning och införsel av vitaminiserade livsmedel, och jag utgick då från som en självfallen sak att det ämbetsverk, som har att på sedvanligt sätt yttra sig rörande författningar, som avse begränsning av införseln till riket, också på sin tid hade blivit hört i detta ämne. Av någon anledning, kanske av rent förbiseende, har så emellertid icke varit fallet. Generaltullstyrelsen har sålunda icke haft tillfälle att yttra sig rörande den föreliggande förordningen, ehuru väl tillämpningen av densamma nära kommer att beröra detta verks administrativa verksamhet.

Den föreslagna förordningen är icke konstruerad som ett importförbud med licenser. Mot en sådan uppläggning av förordningen, som här har skett, torde i princip icke vara något att erinra. Men jag fäster likväl uppmärksamheten på att spörsmålet om författningens tillämpning vid införsel till riket för avsalu av vitaminiserade livsmedel nog upprullar en del frågor, som icke på stående fot äro så lätta att besvara. Den ännu gällande föräldrade giftstadgan har under en följd av år berett myndigheterna vissa svårigheter vid tillämpningen, och enligt vad som uppges kommer inom kort en ny moderniserad giftstadga att läggas fram, i vilken jag hoppas att de mindre tillfredsställande bestämmelser, som för närvarande gälla, komma att revideras. I förevarande fall behöver jag endast, utan att närmare ingå på ämnet, påpeka att livsmedel äro artiklar, som falla under ett mycket stort antal nummer i tulltaxan, och att vederbörande tjänsteman, då ett parti av något slag av livsmedel inkommer, bör kunna avgöra, huruvida detta parti av livsmedel är vitaminiserat eller icke. Ty om det icke är vitaminiserat, bör det ju omedelbart släppas in; är det återigen vitaminiserat, förutsätter författningen, att importören dessförinnan har fått tillstånd att införa partiet. Det torde icke vara någon lätt sak för en tjänsteman på linjen att med utgångspunkt från bestämmelsen i andra stycket av 1 § avgöra, om vitaminisering ägt rum i författningens mening. Och jag är för dagen ganska oviss om hur det hela i praktiken kommer att förlöpa, i händelse konflikt uppstår mellan importörer å ena sidan och de myndigheter, som ha att övervaka införseln, å den andra. Visserligen vill jag icke största betydelsen av administrativa svårigheter i ämnen som dessa, men jag tror att vad jag nu har anfört kan vara en anledning till att från formella synpunkter, som icke alldeles sakna betydelse, underkasta denna författning en förnyad granskning inom departementet, detta så mycket mer som enligt vad man nyss hörde av utskottets ärade ordförande frågan om näringspreparatens inordnande under författningen — på vilken punkt jag för egen del till fullo instämmer i herr Linnérs synpunkter — sammanhänger med viss överarbetning av medicinalförfattningarna och slutligen också en överarbetning av giftstadgan står för dörren. Jag tror att kammaren skulle göra själva saken — som är synnerligen behjärtansvärd, därom råder ingen meningsskiljaktighet — en verklig tjänst genom att ställa avgörandet av denna fråga på det uppskov, som skulle föranledas av en dylik överarbetning.

Till vad jag anfört kan jag måhända lägga, att såsom författningen är skriven tillstånd icke skall fordras för införsel av vitaminiserade oljor för margarintillverkning, eftersom dessa ingå som halvfabrikat i tillverkningen av ett helfabrikat, margarin, som i sin tur skulle göras till föremål för en kontroll enligt förordningens mening. Det är tydligen tankegången. Men hur det skall gå exempelvis med vitaminiserade oljor, som användas i läkemedelsfabrikerna, förstår jag icke riktigt, eftersom läkemedlen ju falla utanför denna författning och regleras genom medicinalförfattningarna.

Förordningsförslag om framställning av vitaminiserade livsmedel m. m.
(Forts.)

Det finns åtskilligt, som jag ytterligare skulle kunna tillägga, men jag begränsar mig till detta och tillåter mig, herr talman, i ovisshet om hur förordningen i sin nuvarande avfattning kommer att verka, hemställa till kammarens och även till herr statsrådets och chefen för socialdepartementet övervägande, om icke, som jag nyss nämnde, den behjärtansvärda saken bäst skulle gagnas genom att man för dagen icke toge ståndpunkt, utan i enlighet med herr Linnérs yrkande uppskötte avgörandet till ett senare tillfälle.

Jag ber, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till herr Linnérs reservation.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Avsikten med den föreslagna förordningen är närmast att förhindra, att man genom annonsering eller på annat sätt gör reklam för *livsmedel*, som påstås vara *vitaminiserade*, men som icke hålla vad som lovas. Detta avser man att vinna genom att kontrollera dem, som vilja framställa och göra reklam för vitaminiserade livsmedel. Om livsmedel införs i landet, som icke uppgivas vara vitaminiserade och alltså intet vilseledande av allmänheten äger rum, förstår jag inte alls, att vederbörande tulltjänstemän ens skola behöva undersöka dem. Det behöva de endast göra, då livsmedlen angivas såsom vitaminiserade. Är så fallet, och skola de säljas med angivande härav, skola prov sändas till institutet för folkhälsan, och kommerskollegium skall bestämma, om tillstånd till införsel skall lämnas. Jag undrar, om man inte, då man får klart för sig detta, inser, att man överdriver betydelsen av de svårigheter, som tulltjänstemännen skulle få. Jag kan i varje fall inte se, att det fordras någon undersökning, om tillstånd skall lämnas till införsel av livsmedel, om vilka det icke uppgives, att de äro vitaminiserade.

Vad halvfabrikaten beträffar, kan jag icke yttra mig med bestämdhet, men det påstås, att oljor, avsedda för tillverkning av margarin, ha en jämförelsevis hög naturlig vitaminhalt. De falla därför utanför lagstiftningen redan av den anledningen, att det icke är fråga om någon vitaminisering med konst. Därtill kommer, att det margarin, som framställes av dessa råvaror eller halvfabrikat, när det presenteras som vitaminiserat skall bli föremål för kontroll och försäljningen göras beroende av tillstånd.

Jag tror sålunda, att herr Wohlin överdriver de svårigheter, som skulle drabba tullverket, men jag medger gärna, att det måste vara ett förbiseende, att generaltullstyrelsen icke hörts över denna införseliförfattning.

Vad sedan själva lagförslaget beträffar, måste jag i hög grad beklaga, om det blir ett uppskov. Det är, såsom herrarna kanske observerat, mycket länge sedan framställning första gången kom om en lagstiftning på förevarande område. Man har varit tveksam inom regeringen, men av helt andra skäl än de nu anförda, nämligen av den anledningen, att om visst slag av margarin försåges med statliga myndigheters stämpel om att det var vitaminiserat och följaktligen en särskilt värdefull vara, fruktade man, att detta skulle kunna inverka på konkurrensen med smöret. Sedan dessa betänkligheter fallit — det har dröjt ungefär två år — tycker jag det vore egendomligt, om riksdagen på grund av de betänkligheter, som här äro anförda, för sin del skulle uppskjuta ärendet ytterligare i avvaktan på en lagstiftning rörande näringspreparaten.

Nu är det nästan omöjligt att på förhand ange, i vad mån näringspreparaten falla under gällande förordningar och förevarande förslag. De näringspreparat, som presenteras såsom livsmedel, skola kontrolleras enligt den nu föreslagna förordningen. En stor del av övriga näringspreparat måste falla under apoteksvarustadgan och komma följaktligen att behandlas enligt kungörelsen angående handel med farmaceutiska specialiteter. Men det hindrar inte, att det

Förordningsförslag om framställning av vitaminiserade livsmedel m. m.

(Forts.)

kan komma att finnas näringspreparat, som falla utanför lagstiftningen. Detta är givetvis en brist, men det har aldrig varit någon särskilt god regel att låta det bästa vara det godas fiende. Det tyckes också, som om man vore enig om att man åtminstone bör gå så långt, som detta lagförslag går. Herr Linnér, som yrkade avslag på propositionen, vill att man skall gå längre, och den frågan är ju under övervägande.

Jag har för min del föreställt mig, att sedan man fick institutet för folkhälsan, skulle icke frågor av denna art bli försummade för framtiden, vilket man nog med skäl kan påstå att de varit under gångna tider. Nu har man ett organ, som noggrant följer utvecklingen på hithörande områden, och jag kan inte tänka mig annat än att medicinalstyrelsen och institutet snabbt nog skola komma med förslag till botande av de brister, som man med skäl kan anmärka på i det föreliggande förslaget.

Jag vill för min del uttala den förhoppningen, att kammaren följer utskottets hemställan.

Herr Wohlin: Herr talman! Herr statsrådet Möllers anförande utgjorde, om jag icke fattade det fel, en ganska god illustration till riktigheten av mina anmärkningar mot författningens formulering. Herr statsrådet sade, att endast om livsmedel vid införsel »angåves» såsom vitaminiserade, skulle de falla under förordningen. Men, mina herrar, så är icke förordningen skriven. Jag skulle kunna anföra ytterligare åtskilligt, men jag inskränker mig till att framhålla, att jag alltmer får den känslan, att en överarbetning av författningen ligger i sakens eget intresse.

Herr Linnér: Herr talman! I anledning av vad herr statsrådet yttrade om näringspreparaten vill jag bara åberopa vad som står i propositionen, nämligen att näringspreparaten i regel icke komma att betraktas såsom livsmedel utan såsom läkemedel, och i följd härav komma de icke att falla under den nu föreslagna förordningen. Finns det då överhuvud taget någon lagstiftning rörande flertalet näringspreparat? Nej, det gör det icke, ty de flesta näringspreparaten falla icke heller under apoteksvarustadgan. Härigenom uppstår en lucka, som är ganska betänklig.

Beträffande de importerade varorna vill jag understryka vad som framgår av vad herr Wohlin senast sade, att man kan manipulera på det sättet, att en importör icke angiver ett importerat livsmedel såsom vitaminiserat, men att detaljisterna sedan vid försäljningen reklamera samma livsmedel såsom vitaminiserat. Denna överdrivna och illojala reklam kan icke åtkommas med förevarande förordning och i regel inte heller med någon annan lagstiftning. I de flesta fall kan den nämligen icke beivras enligt lagstiftningen rörande illojal reklam.

Jag tror, herr statsråd, att vi måste vara ense om att här verkligen föreligga luckor i lagstiftningen, vilka det är ytterst angeläget att fylla. Min ståndpunkt har då varit, att när den metod, som användes i det föreliggande förslaget, är bristfällig, skulle det vara bäst att underkasta den föreslagna förordningen en förnyad granskning både tekniskt och så, att man kan fylla de ostridliga luckorna.

Herr statsrådet Möller: Herr talman! Det är bekant, att det finns luckor i förevarande lagstiftning, det vill jag icke bestrida. Men jag anser å andra sidan, att man inte skall överdriva deras betydelse. Jag måste säga, att påvisandet av dessa luckor knappast kan utgöra tillräckliga skäl för ett avböjan-

Förordningsförslag om framställning av vitaminiserade livsmedel m. m.
(Forts.)

de av lagförslaget. Antagandet av förslaget hindrar ju på intet sätt, att luckorna sedermera fyllas. Just i denna tid, då livsmedelsförsörjningen är av särskild vikt, kan det ha rätt stor betydelse, om den kontroll, som i alla fall åstadkommes med denna författning, kan komma till stånd snarast möjligt. Om reservationen bifalles, blir det ånyo ett uppskov, som måhända inte behöver vara längre än till nästa riksdag, men det är dock ett års uppskov. I värsta fall, om det visar sig, att frågor, som skola utredas, bli alltför svårhanterliga, kan det bli ett ännu längre uppskov. Därför tycker jag, att man förlorar på att följa den linje, herr Linnér föreslagit.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Linnér* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i gällande grunder för utlämnande av lån från jordbrukets maskinlånefond;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse åt lappar av lägenheter å kronomark m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om nedsättning av statens jordran för visst virkesparti. Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 40, i anledning av väckt motion om viss nedsättning av statens fordran av A. Elvstrand för av honom företaget virkesinköp.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 157, av herr *Spångberg*, hade hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att statens fordran av Adrian Elvstrand i Helgebodafors för av honom företaget virkesinköp, 5,420 kronor 33 öre, måtte nedsättas till 2,356 kronor.

Om nedsättning av statens fordran för visst virkesparti. (Forts.)

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionen II: 157 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Anderberg, Svedberg, Gottfrid Karlsson, Andersson* i Tungelsta, *Ericsson* i Sörsjön, *Mäler* och *Andersson* i Surahammar, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionen II: 157 måtte för sin del medgiva, att domänverkets berörda fordran av *Adrian Elvstrand* i Helgebodafors finge nedsättas från 5,420 kronor 33 öre till 4,420 kronor 33 öre.

Herr Anderberg: Herr talman! Då jag och ett par andra av kammarens ledamöter reserverat oss i förevarande ärende, har det icke skett därför, att frågan är av någon större ekonomisk räckvidd, utan därför att vi ansett, att vår ståndpunkt motiveras av starka sociala skäl.

Jag skall med några ord redogöra för vad som förekommit i detta ärende. Det gäller en man i Värmland, som i januari 1940 köpte ett virkesparti av staten, vilket var avsett att uppsågas till skidämnen, som skulle säljas till ett industriföretag, varom förhandlingar hade förts. På grund av genom krisen orsakade förhållanden på bensin- och oljemarknaden och kronans rekvitioner av lastbilar var det inte möjligt för mannen, som köpt virkespartiet, att få fram detta och få det sågat, utan det fick kvarligga och föll i värde. När det sedan lyckades för honom att få en uppgörelse med en bilägare om timrets framforslande, uppstod det ånyo svårigheter, då bilägaren icke kunde utföra transporten på grund av att staten rekvirerat hans bil för militära ändamål. Det gick inte heller att på annat sätt få fram virket till mannens såg. När det slutligen lyckades, hade under tiden det motorbränsle, som mannen skulle använda för sågningen av virket, förbrukats vid försågning av virke för statens räkning. Han erhöll inte någon ytterligare motorolja, ty den ansökan, som han gjorde, avslogs av bensin- och oljenämnden.

Det rör sig om en förlust för vederbörande på cirka 3,000 kronor. Vi utskottsreservanter ansågo, att man skulle låta mannen själv bära en väsentlig del av förlusten och att man skulle handla på samma sätt, som om det varit en privatperson, som försålt ett virkesparti till en kund. Då förlusten hade uppkommit på grund av förhållanden, varöver köparen inte kunnat bestämma, ansågo vi, att man borde låta båda parterna dela förlusten.

Mannen i fråga är invalid på grund av sviter efter barnförlamning. Han befinner sig i mycket små omständigheter och har sin lilla såg som sin enda förvärvsmöjlighet. Vederbörande landsfiskal säger visserligen, att det knappast föreligger några sociala skäl för en nedsättning av fordringsbeloppet, enär mannen inte har något nämnvärt att förlora. Men landsfiskalen tillägger: »För Elvstrands fader, som tecknat borgen för virkeslikviden och som icke äger några nämnvärda tillgångar utöver sin fastighet, taxerad till cirka 6,000 kronor, synes emellertid förhållandet vara mera ömmande.» Jag tycker det är ett underligt uttalande. Fadern kommer genom att han gått i borgen i samma svårigheter som sonen. Jag anser, att det inte kan vara staten värdigt att medverka till att ruinera ett par människor, som genom krisens verkningar kommit i svårigheter. Det är genom på grund av krisen gjorda samhällsinsgrepp, bilrekvisitioner och bensin- och oljerestriktioner, som förutsättningarna för virkesaffären ha kullkastats.

Då mannen gjorde framställning till Kungl. Maj:t att i viss utsträckning bli befriad från betalningsskyldighet, anförde domänstyrelsen i särskilt utlåtande bland annat: »Därest emellertid Kungl. Maj:t av sociala eller andra skäl

Om nedsättning av statens fordran för visst virkesparti. (Forts.) skulle finna lämpligt vidtaga åtgärd för nedsättning av köpeskillingen, har styrelsen i och för sig icke något att erinra mot det pris av 2,356 kronor, som Elvstrand förklarar sig numera vara i stånd att betala.» Här visar det sig alltså, att domänstyrelsen vill gå med på en nedsättning av beloppet.

När motionen behandlades av utskottet, gjordes vederbörlig utredning, och man förhörde sig hos länsstyrelsen, hur den såg på saken. Denna förklarade sig intet ha att erinra mot att ifrågakvarande fordran nedsattes i enlighet med i motionen framställt yrkande.

Att utskottsreservanterna inte helt följt motionens yrkande, har berott på att vi ansågo, att det kanske kunde finnas något berättigande i påståendet, att mannen borde ha varit mera energisk och kanske borde ha försökt andra möjligheter att säga upp virket. Därför borde han bära en del av förlusten själv, och för att vinna enighet ha vi endast velat medgiva en nedskrivning av beloppet med 1,000 kronor.

Utskottet medger, att vissa ömmande omständigheter föreligga, men trots detta har det inte velat tillstyrka motionen.

Vi ha tidigare vid urtima riksdagen 1940 haft att göra med tämligen likartade fall. Det finns visserligen i vårt land många, oerhört många, som blivit lidande på grund av krisen. Men här är det ett säreget fall, ty mannen har köpt ett parti virke av staten, och genom åtgärder från statens sida har han lidit förlust. Vid förra årets urtima riksdag beslöts på särskilda utskottets förslag, att man skulle lämna ett förslagsanslag på 100,000 kronor till ekonomiskt stöd åt dem, som lidit förlust i anledning av vissa åtgärder, som vidtagits på grund av militära skäl. Detta skedde just för att man skulle hjälpa människor, som kommit i svårigheter på grund av krisen. Det var innehavare av pensionat och restauranger, som legat i närheten av badstränder, som blivit avstängda, och det var många andra, som gjort förluster och gentemot vilka riksdagen ställde sig välvillig. Nu anse vi reservanter, att det inte är anledning att i det nu förevarande fallet ställa sig helt avvisande, utan att man bör ge mannen en viss lindring. Vi åberopa härvid dels domänstyrelsen, som ansett sig kunna tillstyrka motionen, och dels att starka sociala skäl motivera en nedsättning med 1,000 kronor.

Jag skulle vilja hemställa till kammaren att i denna fråga, som betyder så mycket för denne man, följa reservanterna och därmed betydligt lätta hans börda.

Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till reservationen.

I herr Anderbergs yttrande instämde herrar *Svedberg, Sandén, Nils Elowsson* och *Gustaf Iwar Anderson*.

Herr Tjällgren: Herr talman! Såsom herr Anderberg nämnde, rör det förevarande utlåtandet icke någon stor fråga, sedd ur ekonomisk synpunkt. Men ur principiell synpunkt är den betydelsefull. Då herr Anderberg har redogjort för vad som förekommit i ärendet, skall jag endast kortfattat beröra det.

Elvstrand inköpte från domänverket ett parti björktimmer till ett pris av 5,420 kronor. Han vände sig sedermera av skäl, som herr Anderberg nyss nämnde, till domänstyrelsen med hemställan om nedsättning av köpesumman. Domänstyrelsen ansåg sig icke kunna bifalla hans hemställan. Efter detta avslag vände sig Elvstrand till Kungl. Maj:t, som den 10 januari 1941 beslöt, att ansökningsen inte skulle föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Som jag nyss nämnde, kan det ifrågakvarande beloppet anses vara rätt obetydligt — det gäller bara 1,000 kronor. Det är att märka, att reservanterna

Om nedsättning av statens fordran för visst virkesparti. (Forts.)
inte begärt, att riksdagen skulle efterskänka hela den summa, som Elvstrand velat ha efterskänkt. Vad reservanterna kunna ha för grund härför, vet jag inte.

Om riksdagen nu skulle bifalla reservanternas hemställan, skulle beslutet säkerligen kunna få rätt betydande konsekvenser. Inom utskottet ha vi ansett, att det icke är lämpligt, att sedan frågan varit före både hos domänstyrelsen och Kungl. Maj:t utan att man ansett sig kunna bifalla framställningen, riksdagen på grund av en enskild motionärs yrkande skulle bifalla mannens hos domänstyrelsen och Kungl. Maj:t gjorda anhållan. Utskottet säger också: »Med hänsyn härtill och då varken de av motionären anförda skälen för nedsättning av berörda köpeskillning eller innehållet i de av utskottet i ärendet införskaffade yttrandena föranlett utskottet att intaga annan ställning än Kungl. Maj:t anser sig utskottet, oaktat vissa ömmande omständigheter synas föreligga, icke böra tillstyrka bifall till motionen.»

Jag skall inte uppehålla kammaren längre, utan tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Den huvudsakliga argumenteringen i herr Anderbergs anförande går ut på att det rör sig om ett ömmande fall, och den kompletteras dessutom med påpekandet, att staten vid andra tillfällen givit personer ersättning för förluster på grund av med kriget förknippade omständigheter.

Nu haltar den jämförelsen först och främst såtillvida, att om vi taga som exempel en innehavare av en restaurang vid en badstrand på västkusten eller något liknande, vilken har fått ersättning, så har det skett efter framställning härom hos Kungl. Maj:t, som då funnit, att förlusten varit av den natur, att innehavaren bort få ersättning, ty han har inte kunnat göra någonting för att undvika en förlust. Även det nu ifrågasvarande ärendet har behandlats av Kungl. Maj:t, som funnit, att omständigheterna inte varit sådana, att man borde efterskänka någon del av köpeskillningen.

Jag förmodar, att Kungl. Maj:t haft tillgång till samma informationer, som utskottet har införskaffat. Andra avdelningen av jordbruksutskottet infordrade yttrande från länsstyrelsen i Värmlands län, som i sin tur förhörde sig hos vederbörande landsfiskal, och av innehållet i dessa yttranden och andra personliga upplysningar, som ledamöter av avdelningen ha införskaffat, ha vi funnit, att den huvudsakligaste anledningen till att den ifrågasvarande förlusten uppkommit är, att vederbörande inte har tillräckligt tillvaratagit de möjligheter, som han haft att få virket kört och försågat. Det har upplysts oss, att det hade varit ganska enkelt att få virket kört med hästar, om det inte fanns någon möjlighet att få motortransport, och vidare har det upplysts oss, att det icke varit någon större svårighet att få virket försågat vid andra sågverk, som ligga alldeles i närheten av mannens sågverk. Slutligen har det också upplysts oss, att denne man icke direkt är branschman, varför han kanske under alla förhållanden lidit förlust. Ty det hade visat sig, att antingen det är han eller domänverket, som har apterat virket, har det skett så, att längderna inte passa för det ändamål, till vilket han tänkt använda det, nämligen skidämnen. Det hela förefaller att vara onödiga förluster, som han med större omtänksamhet kunnat undvika.

När man betänker — och det ha vi gjort inom utskottet — att det är tusentals människor här i landet, som lidit allvarligare ekonomiska skador på grund av kriget än denne man gjort utan att de någonsin kunna ha pretentioner på att få ersättning, måste man vara rädd för att tillmötesgå motionären, även om ens hjärta skulle tala för det. Man måste ibland låta hjärtat förhärdas

Om nedsättning av statens fordran för visst virkesparti. (Forts.)
 något, i detta fall med tanke på att som konsekvens av det prejudikat, som ett bifall till motionen skulle innebära, skulle kunna framkomma ganska många krav av liknande slag. Det är även av den principiella anledningen, som utskottet inte har velat tillstyrka motionen. Det framgår rätt tydligt av de infordrade yttrandena, att man även där är tveksam, huruvida det verkligen är rimligt att göra detta efterskänkande. Som synes av de i utskottsutlåtandet återgivna handlingarna blir det väl närmast Elvstrands fader, som får betala mellanskillnaden. Man behöver ju inte tänka sig att det skulle komma att innebära en katastrof för denne, om han innehar en bostadsfastighet. Vi ha inte tagit reda på hur högt in-tecknad den är, men den möjligheten finns ju, att han bara skulle behöva ta upp ytterligare ett lån mot säkerhet i fastigheten. Under sådana förhållanden skulle det hela inskränka sig till att de båda personer det här gäller under några år finge dragas med en ökad skuldsättning. Det behöfve alltså inte innebära, att de berövades sin möjlighet att existera.

Allt detta sammanlagt gör, herr talman, att jag för min del trots de skäl, som otvivelaktigt kunna anföras för ett bifall till reservationen, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderberg: Herr talman! Jag skall endast bemöta ett par saker av vad herr Mannerskantz sade. Han framhöll att det varit möjligt att framforsla virket tidigare. Jag har fått andra uppgifter härom än herr Mannerskantz. De ha sagt, att den närmaste upplagsplatsen låg på ett avstånd av 6—12 kilometer från sågen och att det inte fanns möjlighet att uppdriva hästar. Här står alltså uppgift mot uppgift.

Sedan berörde herr Mannerskantz också faderns ekonomiska ställning. Jag får för min del säga, att det i alla fall inte kan vara rimligt att man låter det gå därhän, att denne gamle man ruineras, därför att han genom att ikläda sig vissa förpliktelser hjälpt sin son till arbete. Det framgår inte av landsfiskalens yttrande, men representanter från bygden ha upplyst om att detta skulle komma att göra den gamle mannen beroende av hjälp från det allmänna.

Jag har inte kunnat finna, att något av de skäl som herr Mannerskantz anförde — de voro desamma som anfördes i utskottet — är tillräckligt starkt för att ändra min uppfattning i denna sak. Denne man i små ekonomiska omständigheter har genom ogynnsamma förhållanden råkat in i stora svårigheter, och jag anser, att det är starka sociala skäl som tala för att riksdagen vid detta tillfälle visar sitt goda hjärta och ger honom det handtag som han är i stort behov av.

Häri instämde herr *Nilsson, Theodor*.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Under det tjugotal år jag varit ledamot av jordbruksutskottet har det åtskilliga gånger förekommit att folk spekulerat fel, då de gjort virkesaffärer med domänstyrelsen. Sedan ha de kommit och bett att få skulden nedskrivn. Jag tror, att utskottet därvidlag varit ganska konsekvent. Man har inte velat vara med om att föreslå riksdagen några sådana nedsättningar. Det föreliggande ärendet har nyligen prövats av Kungl. Maj:t, och jag anser, att det skulle medföra mycket farliga konsekvenser, om riksdagen på grund av en enskild motion skulle gå emot Kungl. Maj:ts beslut att avslå denna begäran.

Jag vill i detta sammanhang åberopa ett fall, som inträffade för tio, femton år sedan, när herr Nilsson i Tånga var ordförande i jordbruksutskottet. Det kom då en framställning från en person, som hade gått i borgen i ett dylikt

Om nedsättning av statens fordran för visst virkesparti. (Forts.)

fall, om att få bli befriad från ytterligare ersättningsskyldighet. Han hade gått i konkurs och gjort slut på alla sina tillgångar för att hjälpa en man, som gjort förlust på en sådan här virkesaffär med domänstyrelsen. Nu ville han få sin skuld avskriven, så att han inte skulle behöva göra ytterligare utbetalningar, om han senare möjligtvis skulle få ett arv eller någon annan oförmödad inkomst. Detta avstyrktes emellertid av utskottet och avlogs av riksdagen. Skulle man nu i förevarande fall vara så liberal och gentil, att man bifaller framställningen på sådana sociala skäl som här framhållits, fruktar jag, att vi skola få många sådana ärenden att behandla. En sådan utveckling kunna vi inte stå till svars med.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till utskottets yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den hemställan, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Anderberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den hemställan, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Anderberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 54.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 41, i anledning av väckta motioner om rätt för vägstyrelse att utse snöplogfogde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 5—7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av väckt motion angående utsträckning av rätten till ersättning för älgskada;

nr 44, i anledning av väckt motion om avhjälpande av förefintliga olägenheter vid besiktning av älgkött;

nr 45, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande jakt å älg; samt

nr 46, i anledning av väckta motioner om åtgärder för en snabb ökning av landets fårstam.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. arrendators rätt att bortföra stråfoder m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för arrendator att bortföra stråfoder m. m.

Genom en den 9 maj 1941 dagtecknad proposition, nr 229, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om rätt för arrendator att bortföra stråfoder m. m.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen.

Ang. arrendators rätt att bortföra stråfoder m. m. (Forts.)

Herr talmannen hemställde, huruvida kammaren ville besluta att redan vid detta sammanträde företaga ifrågavarande, endast en gång bordlagda ärende till avgörande.

Härtill svarades ja.

Ordet begärdes därefter av

Herr **Mannerskantz**, som yttrade: Herr talman! Detta lagförslag är av sådan art att jag för min del tycker, att det egentligen skulle ha kunnat undvikas. Här liksom i fråga om vanhävden är det relativt få fall som ha blivit aktuella, och jag har svårt att föreställa mig att den stråfodermängd, som det har varit vissa svårigheter att få disponera, verkligen skulle ha kunnat betyda något när det gäller att avhjälpa knappheten på fodermedel. Jag vill emellertid inte yrka avslag på propositionen. Det är ju för närvarande en sådan tid, då man gärna tillgriper lagstiftning av alla möjliga slag, även i fall där man kanske strängt taget inte skulle behöva göra det.

Men det är en sak som jag särskilt skulle vilja understryka i fråga om sådana arrenden, som gå ut den 14 mars nästa år. Det skulle enligt min mening vara felaktigt att tvinga en arrendator eller att medge honom rätt, vilket senare väl blir det vanligaste fallet, att sälja ut också av det stråfoder han enligt kontraktet är skyldig att lämna efter sig på gården, då han avträder. Förfar man på det sättet, kan antingen jordägaren, om han skall överta gården själv, eller en efterträdande arrendator komma i en onödigt besvärlig situation. Livsmedelskommissionen har för det fallet ifrågasatt, att jordägaren skulle kunna få någon del av merinkomsten för stråfoder, som arrendatorn säljer från fastigheten, men departementschefen har i denna fråga anslutit sig till lantbruksstyrelsen, som inte har ansett en sådan form för gottgörelse lämplig. Men om arrendatorn avträder under lagstiftningens giltighetstid — det blir ju närmast den 14 mars 1942, eftersom lagen hittildags åtminstone inte avses skola gälla längre än till nästa sommar — kan det bli aktuellt, huruvida icke det, som finns kvar på gården i stråfoderväg den 14 mars, rättvisligen borde få disponeras av jordägaren. Jag skulle därför vilja understryka vikten av att jordägarna eller de efterträdande arrendatorerna inte bli utsatta för orätt vid den laga fardagen nästa vår, dels genom att få tillgång till för litet stråfoder och dels genom att jordägaren inte kan räkna med att få överta den vid avträdet befintliga och enligt kontrakt bestämda stråfodermängden till ett lägre pris än den allmänna marknadens. Om denna sak skötes ordentligt och olika kristidsnämnder inte ta sig alltför stor frihet, utan noga följa livsmedelskommissionens direktiv, är det möjligt att denna lag inte kommer att visa sig vara ett ingripande, som alltför mycket strider mot vad vi hittills varit vana vid här i landet.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! I anledning av vad herr Mannerskantz yttrade vill jag bara hänvisa till motiveringen i propositionen. Det står där uttryckligen, att myndigheterna inte få medgiva försäljning av den kvantitet foder, som vederbörande arrendator enligt ingånget avtal är skyldig att överlämna till jordägaren eller till en efterträdande arrendator. I propositionen understrykes också vikten av att myndigheterna tillse, att inte en arrendator förskaffar sig möjlighet till större försäljning av foder genom att hålla ett mindre antal djur än som rimligen bör finnas å egendomen med hänsyn till dess storlek.

Ang. arrendators rätt att bortföra stråfoder m. m. (Forts.)

Jag menar därför att alla de försiktighetsmått äro vidtagna, som herr Mannerskantz talade för. Därest riksdagen fattar beslut i enlighet med utskottets förslag, komma naturligtvis dessa direktiv att ingå bland riktlinjerna för de myndigheter, som skola handha tillämpningen av lagen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Anmäldes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 225, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 33 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 226, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 17 april 1940 (nr 223) om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordningen) m. m. dels ock motioner i ämnet, såvitt angår genom propositionen framlagda förslag till förordning angående ändring i vissa delar av krigsfamiljebidragsförordningen samt till förordning om provisorisk höjning av familjepenning enligt krigsfamiljebidragsförordningen; och

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för arrendator att bortföra stråfoder m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 226, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 16 samt, i fråga om förslaget nr 227, att utskottets hemställan i utlåtande nr 19 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 228, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående ändring i 6 § 1 mom. avlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) för personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglementet) ävensom angående anslag till de värnpliktigas avlöning.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 233, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 212 angående reglering av sockernäringen i riket, såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställanden i betänkande nr 18 bifölles även av andra kammaren.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades dessa, nr 232 till statsutskottet samt nr 234, 235, 238 och 239 till behandling av lagutskott.

Herr *Hagman* väckte en motion, nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.22 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
